

HID

TÁRSADALMI, IRODALMI
ÉS KRITIKAI SZEMLE

1949 május

T A R T A L O M:

BRINDZA KÁROLY: Kiss Ernő (241) — JOVÁN POPOVICS: Májusi ének (247) — V. MAJAKOVSZKIJ: Kis májusi dal (248) — GÁL LÁSZLÓ: Május elseje a »Május 1« szövetkezésben (249) — SINKÓ ERVIN: Mit szól ehhez Kerekes János? (256) — Szerencsés Ferkó - bácskai magyar népmese (262)

FIGYELŐ

VÉGH SÁNDOR: A műkedvelő együttesek évi versenye (272) — LATÁK ISTVÁN: Disputa (281) — HERCEG JÁNOS: Emlékezés egy proletár költőre (284)

SZEMLE

»Kulturni Zsivot« (285) — A »Népoktatás« 1949. évi 2. száma (287) — A népi táncsoportok versenye — Megjelent a »Lumina« márciusi száma (288)

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

MEGJELENIK HAVONTA

SZERKESZTI: A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

FELELŐS SZERKESZTŐ: OLAJOS MIHÁLY

SZERKESZTŐSÉG: NOVISZÁD, JOVÁN GYORGYEVICS UTCA 2. TELEFON 25-85

KIADÓHIVATAL: SZUBOTICA, ENGELS UTCA 9

TELEFON: SZUBOTICA, 414

ELŐFIZETÉSI DIJ: EGY ÉVRE 120 DINÁR, FÉL ÉVRE 65 DINÁR, EGYES SZÁM ÁRA 12 DINÁR

POSTATAKARÉKSZÁMLA 32-906-031. LAPZÁRTA MINDEN HÓ 10-ÉN.

Kéziratokat nem őrizünk meg és nem adunk vissza.

JUGOSZLÁVIAI MAGYAR IRÓK

GAJDOS
TIBOR

TÜZ A HEGYEK
KÖZÖTT

REGÉNY HANGYA ANDRÁS
ILLUSZTRÁCIÓIVAL

Ára 60 dinár.

GÁL LÁSZLÓ

Versek

Ára 50 dinár.

SAJTÓ ALATT

ÜZEN A FÖLD

CSÉPE IMRE VERSEI

MEGRENDELHETŐ: **HID** SZUBOTICA, ENGELS UTCA 9

Kiss Ernő

Írta: Brindza Károly

Kiss Ernő 1909-ben született Csúza színmagyar baranyai faluban. Apja szegény kisiparos, bognármester volt, aki rokkant feleségével együtt sem tudott a nyomoron kívül mást nyújtani Ernőnek és hat testvérének. Csúzára is — mint az akkori Magyarország legtöbb falujára — valamelyik arisztokrata hatalmas birtoka terpeszkedett és lehetetlenné tett minden fejlődést a falu szegényei számára. Az se ment sokra, aki mesterséget tanult, hogy kiszakíthassa magát a zsellérsorsból, mert a falu földesurának ispánjain és néhány gazdagparasztón kívül nem igen akadt más megrendelő, ezek pedig értették a módját, hogyan használják ki a szegényt. A század elején még csaknem egész Magyarországon csendes volt a falu, alig volt egy-két járás, amelyben a fojtott elégedetlenség elkeseredett sztrájkmozgalmakban robbant ki. A moravicai és a békésmegyei zsellérek és földmunkások megmozdulásai már megmutatták a szervezett tömegek erejét falun is. Századunk második évtizedének elején mind világosabb lett, hogy az imperialista nagyhatalmak — közöttük az osztrák-magyar monarchia is, — háborúra készülődnek. A tőkés osztály az új háborút minden országban nagyszerű alkalomnak vélte — a rabláson kívül — a városok és falvak szervezkedő és egyre harciasabbá váló dolgozóinak megfékezésére.



Az 1914-ben kitört imperialista világháború még nagyobb nyomort zúdított a fegyverbe kényszerített dolgozók otthonmaradt hozzátartozóira. Kiss Béláné hét gyermekkel nézett a kegyetlen nyomor elé. A család katonaruhába bujtatott kenyérkeresője az ország nagybirtokosainak és tőkéseinek parancsára, az ő érdekeikért a fronton hadakozott. A hadisegély, amit néhanapján kaptak, sóra-paprikára sem volt elég, a gyermekeket kellett hát munkába fogni. A legidősebb fiú, tizenkétéves korában vasúti pályamunkás lett, a másik kettő szintén a vasútnál dolgozott. A nyolcéves Ernő, sorrendben a negyedik fiú, Frigyes főherceg birtokán lett bér munkás. Amíg a jobbmodú szülők gyermekei iskolába jártak, ő ökrököt hajtott, jószágot őrzött, csinált mindent, amit parancsoltak neki,

csak hogy valamivel hozzájárulhasson önmaga és családja fenntartásához. A négy dolgozó gyermek azonban nem akart írástudatlan maradni, beiratkoztak tehát az iskolába és amikor a fárasztó munkából hazaértek, elszaladtak osztálytársaikhoz és leírták, vagy kijegyezték könyveikből a leckét és este tanultak. A nappali nehéz munkától és az esti tanulástól kimerülten dőltek ágyba és reggel fáradtan indultak munkába. Anyjuk látta a gyerekek kínlódását, de nem tehetett semmit. Reggel, amikor a gyermekek még mélyen aludtak, már talpon volt és sokáig elnézte a fáradtságtól elkínzott gyermekeit. Sokszor egész verset sírt, mire rászánta magát, hogy fölébressze őket.

Az állandó kenyérgond és a nehéz munka koraéretté tette a gyerekeket. Anyjuktól megtanulták, hogy mindennek a háború az oka, meg azok, akik elragadták sokszázezer szegény család kenyérkeresőjét... Egyszer azonban vége lett a háborúnak is és Kiss Béla is hazatért családjához. A gyerekek, habár négyen dolgoztak, még rongyosabbak voltak, mint a háború előtt. Újból kellett kezdeni mindent. A háború utáni élet azonban nem sok jóval kecsegtetett. Még nagyobb lett a nyomor és még kevesebb a munka. A háborútól, az élettől megcsömörlött bognármester nem folytatta tovább mesterségét, elszegődött Frigyes főherceg hajdani birtokára. A birtoknak ekkor már új tulajdonosa volt: a jugoszláv állam. A tulajdonjog az államé, de a királyi család élvezi és rakja zsebébe a sokezer nincstelen munkájának gyümölcsét. A helyzet csak annyiban változott, hogy most már nem a degenerált Habsburg-főhercek jártak vadászni a birtok erdejébe, hanem a véresmultú Karagyorgyevics dinasztia tagjai. Csak a címer változott, a dolgozók élete maradt a régiiben.

Kiss Béla, ha már nem taníthatta fiait, mesterségre adta őket. Legidősebb fia bognár, a második bádogos, a harmadik mechanikus lett. Ernőt egy zrnájváci szíjgyártó és kárpitosmesterhez adták tanulni. Ernő élete — ha lehet — itt még nehezebb lett, mint Frigyes főherceg birtokán volt. A kapzsi kárpitosmester keményen megdolgoztatta inasait, az ő munkájukból akart vagyont gyűjteni. Reggel 4 órakor már talpon voltak és este 9–10 óráig folyt a munka. A mester úr hétköznapi nem engedte haza inasait, csak vasárnap délután adott kimenőt. A rabszolgaélet gondolkodásra készítette Ernőt. Érezte az igazságtalanságot, de még nem találta kiutat. Vergődött tovább és lassan ért benne az ellenállás gondolata.

Amikor felszabadult, azonnal otthagyta mesterét és Bánátba, Magyaritébére ment. Már két éve dolgozott ebben a kis faluban, amikor elhatározta, hogy Ujvidékre megy. Ott mozgalmasabb az élet és egyénisége jobban kibontakozhat. No, meg fivérei is ott dolgoztak már. Ujvidéken azután hamarosan bekapcsolódott a munkásmozgalomba. Tagja lett a Független Szakszervezeteknek, és tevékenyen dolgozott az »Abrásevics« ifjúsági munkás kultúregyesületben. Itt találkozott össze a mozgalom lelkes harcosaival, a becsei Samu Mihállyal, Polgár Andrással, Gadnai Józseffel, Apt Vilmosmal és másokkal, akik hamarosan felismerték a fiatal baranyai kárpitosmunkás fogékonyságát a haladó eszmék iránt és állandóan foglalkoztak vele. Ernő részt vett minden jelentősebb akcióban, míg 1929-ben a monarchiasizista diktatúra fel nem oszlatta a munkásosztály egyetlen legális szervezetét, amely a Kommunista Párt vezetése alatt működött. A véres terror a föld alá kényszerítette a munkásmozgalmat. A munkásosztály harca azonban egy pillanatra sem

szünetelt, csak új formákat öltött és az új helyzetnek megfelelő harcmodort alkalmazott.

1932 május elsején egész Vajdaságban röpiratokat szórtak szét, amelyek a proletariátus nagy nemzetközi ünnepének alkalmából kitartó harcra buzdították a munkásosztályt a kizsákmányoló tőke ellen. A magyarul írt röpcédulákat Samu Mihály és Kiss Ernő írták Noviszádon és Kiss Ernő bátyjának padlásán sokszorosították. A röpcédulák nagyrésze már rendeltetési helyére jutott, amikor Noviszádon letartóztatták a mozgalom egyik résztvevőjét, Petrovics cipésmunkást. Petrovics elárulta Ernőt és társait. A legnagyobb ünnepre virradóra, május elsejének hajnalán a csendőrök az ágyból húzták ki Kiss Ernőt. Hiába tartotta magát keményen, a rendőrségen rábizonyították, hogy részt vett az akcióban. Társaival együtt az államvédelmi bíróság elé állították és Karagyorgyevics Alexandar bírój kétévi súlyos fegyházra ítélték.

Mitrovicára szállították. Ez a fegyház volt a gyűjtőhelye azoknak a harcosoknak, akik a munkásosztály igazáért meg nem alkuvó küzdelmet folytattak a fennálló tőkés rendszer ellen. A Kommunista Párt majdnem minden vezetője belülről látta ezt a sötét börtönt, amelyet a munkásosztály legjobb harcosainak azért épített az uralkodó osztály, hogy megtörje erejét, harci kedvét. Azt hitték, hogy itt elszigetelhetik őket a mozgalmától és megsemmisíthetik akarataijukat. A kommunisták azonban értették a módját, hogyan változtassák át a sötétség házáát a világosság otthonává: a mitrovicai fegyházat a marxizmus- és leninizmus tanainak valószínű egyetemévé avatták. A harcosok, akiket azzal a szándékkal hoztak ide, hogy megtörjék őket, sokkal öntudatosabban, nagyobb tudással és harcrakészebben hagyták el a fegyházat, mint amikor odavitték őket. Kiss Ernő is elvégezte az »egyetemet« és ahogy későbbi munkája igazolta, kitűnő eredménnyel.

Amikor kitöltötte büntetését és szabadlábra helyezték, nem térhetett többé vissza Noviszádra — mint »veszélyes« elemet kitiltották a város területéről.

Csuzára ment, szülőfalujába.

Falubeliei, kivéve az előjáróságot, meg a gazdagparasztokat, nagy reményeket fűztek ottartózkodásához. Csuzán — de Baranya többi helységében sem volt még ebben az időben erős osztályszervezetük a dolgozóknak. A szociáldemokrata vezetés alatt álló URSJ nem tudott gyökeret verni ezen a tájon, mert az elnyomott és kizsákmányolt cselédek és földmunkások nem üres szölamokat vártak, hanem tettekész embereket, akik harcba vezetik őket a kizsákmányoló nagybirtokosok és a gazdagparasztok ellen. Kiss Ernő nagy igyekezettel fogott hozzá a földmunkások megszervezéséhez. Tanította és oktatta őket, hogyan vívhatnak ki maguknak jobb munkafeltételeket és nagyobb darab nyenyeret. Szavára a csuzai, zmájeváci és a környékbeli nincstelenek tömegesen léptek be az URSJ helyi szervezeteibe. A szociáldemokrata vezetők, a falu és a város gazdagjai és a csendőrök nagy rémületére Vajdaságszerte új, harcos élet támadt a régi »tracsoló«, klubszerű szocdem szakszervezetekben. A kommunisták vették a kezükbe az URSJ irányítását és változtatták át igazi osztályharcos szakszervezetté.

Ahogy gyarapodott a csuzai és zmájeváci földmunkás szakszervezetek taglétszáma, ahogy izmosodott a sikeres bérharc és ahogy emelkedett a sztrájkok száma, úgy növekedett a nincstelen zsellérek és földmunkások keresete is. A két falu dolgozói nem hallgattak többé arra, amit mondanak a községi előjárók és mivel fenyegetőznek a nagygazdák,

számukra Kiss Ernő volt a mérvadó. Ő pedig mindenben népe javát akarta — ezért szerették, tisztelték munkástársai. Ennek a ragaszkodásnak nem egyszer tanújelét adták, akkor is, amikor vezetőjük bajbakerült. A hatóság emberei és a nagygazdák, érthető módon nem jó szemmel nézték Kiss Ernő tevékenységét és lehetetlenné akarták tenni munkáját. Állandóan zaklatták, nem egyszer le is tartóztatták. De a csuzaiak sem voltak tétlenek. Amikor a faluban megjelentek a csendőrök, azonnal »riadót fújtak«, percek alatt körülvették a házat, amelyben Ernő lakott és nem engedték elvinni. A falu dolgozó népe ragaszkodott hozzá, aki harcra és győzelemre vezette őket a gazdák ellen.

Az események gyorsan követték egymást.

A fasiszta Németország megrohanta Ausztriát, kikényszerítette München-t és végiggázolt fél Európán. Jugoszlávia Kommunista Pártja figyelmeztette népeinket a fenyegető fasiszta veszélyre és sürgette a haladó erők összefogását a fasizmus elleni harcra. Jugoszlávia népeinek legjobb fiai, a kommunisták, az élvonalban küzdöttek a fasizmussal egyezkedő reakciós Cvetkovics—Macek kormány ellen. Kiss Ernő is becsülettel végezte feladatát és szervez, agitál.

Eljött március 27-ike, amikor a nép a Kommunista Párt vezetése alatt fényes győzelmet aratott a reakciós kormány felett, de az államgépezetbe és a hadseregbe jól beékelődött reakciósok, ötödik hadoszlopos vezetők és főtisztek áruló magatartása folytán nem akadályozhatta meg az áprilisi katasztrófát....

Hitler, Horthy, Mussolini és Borisz bolgár király fasiszta hordái megrohanták hazánkat és rövid pár nap alatt megtörték az áruló tábornokok által vezetett és rosszul felszerelt hadsereg ellenállását. A hadsereg kapitulálhatott, de népünket és a Kommunista Pártot nem győzték le a fasiszta megszállók. A látszólagos vereség után a diadalmámborba temetkezett fasiszta megszállók és hazai talpnyalók tobzódása idején lázasan folytak az előkészületek. A Kommunista Párt, amely felkészülten várta az eseményeket, nem ismerte el Jugoszlávia feldarabolását és teljes lendülettel végezte a felkelés szervezését. Kiss Ernő, ekkor már mint a Tartományi Pártvezetőség tagja végezte szervező munkáját Baranyában, Zomborban és Észak-Bácska más magyarlakta vidékein. Rendületlenül haladt Jugoszlávia Kommunista Pártja által kijelölt úton és szervezte a magyar antifasisztákat a közös haza közös leigázói elleni harcra.

A csuzai gazdagok a megszállás első napjaitól kezdve áskálódtak ellene és könyörtelenül vesztére törtek. Végül is le akarták tartóztatni, Kiss Ernő azonban megszökött és illegálisba vonult.

A magyar kémelhárító osztály Bácskára és Baranyára szabadított vérebei halálra keresték. Tudták róla, hogy nem közlegénye a mozgalomnak. Kiss Ernő hónapokig az orruknál fogva vezette őket, végül is árulás áldozata lett. Csapdát állítottak neki Bezdán közelében, amikor az előre megállapított helyre vitte a röpiratokat, egész sereg rendőrtűgynök rohant rá a kukoricából és elfogták. Mielőtt azonban lefogták volna, aktatáskáját néhány méternyire eldobta és vallatása során, a kétségtelen bizonyítékok ellenére sem ismerte be, hogy az övé volt.

Zomborba szállították. Itt ütötték fel első bácskai főhadiszállásukat a hírhedt magyar kémelhárító nyomozó-osztagai. Kiss Ernőt rettenetesen megkínozták, de napokon át még a nevét sem vallotta be. A Tartományi Pártvezetőség tagja volt és munkáját Vajdaság több helységében végezte, sokan ismerték, de Kiss Ernő a felsorakoztatott terhelő tanúk vallomása ellenére sem ismert be semmit...

Tönkrevérve szállították a szegedi rögtönítelő bíróság elé. A fasiszta sajtó, a »Reggeli Magyarország« és a németek pénzén kiadott »Függetlenség« győzelemittas hangon közölte a »tárgyalásról«, majd a kivégzésről szóló híreket. Eltitkolták a magyar nép előtt, hogy valójában miért is ítélték halálra Kiss Ernőt és egy szót sem közöltek védbeszédéből, amely vádbeszéd volt a fasiszta rendszer ellen.

Kiss Ernőt szeptember 11-én a szegedi statáriális bíróság Putnoky Miklós törvényszéki elnökhelyettes vezetésével kötéláltali halálra ítélte, vádlottársainak ügyét pedig a rendes bíróság elé utalták.

Huszonkét napig tartották még ezután a Csillagbörtönben, hogy a kegyelmi előterjesztés elutasítása után mint egy gonosztevőt kivégezzék...

Kiss Ernő a börtönben is kommunista harcoshoz méltón viselkedett. Egy pillanatra sem alázkodott meg az osztályellenség előtt. Zárvatársait, Suján György orosházi és Oravec Ferenc csantavéri kommunista foglyokat élete utolsó napján is a marxizmusra, leninizmusra tanította. Tanácsokat adott nekik, hogyan védekezzenek a bíróság előtt és bátorította őket. A reggeli sétákon — figyelemre sem méltatva az ő méltatlankodását — felemelt ököllel köszöntötte társait és hogylétük felől érdeklődött. Magatartása valósággal felvillanyozta rabtársait és új életkedvet, bizodalmat öntött beléjük.

Tudta, hogy Horthytól, a magyar nép véreskezű hóhérától nem várhat kegyelmet, éppen ezért élete utolsó pillanatáig bánta, hogy a bírósági tárgyalás végén igennel válaszolt a kegyelmi tanácssa alakult bíróság kérdésére, hogy kér-e kegyelmet.

— Életem legnagyobb hibáját követtem el — mondogatta társainak — amikor kegyelmet kértem... Ellenforradalmi gyilkosoktól ne várjon senki kegyelmet!...

Nyugodtan, sőt mondhatni jó hangulatban töltötte utolsó napjait. Október elsején ezt írta hozzátartozóinak egy kicsempészett levélben:

»Amikor ezeket a sorokat írom, már 20 napja, hogy halálra vagyok ítélve és még mindig nem tudom, felakasztanak-e vagy sem. Annak ellenére, hogy az ilyen élet a legkínosabb, hiszen az ember minden pillanatban várja, hogy az akasztófa alá szolítják, mégis félelmetesen nyugodt vagyok. Eszem, iszom, vitatkozom és nyugodtan alszom, mintha az ügyész lenne halálra ítélve és nem én...

Éljen az osztályharc!»

Október 3-án a reggeli séta után jött érte az ő és az irodába kísérte, ahol megmutatták neki a csomagot, amelyet hozzátartozói küldtek, azonban még ekkor sem adták át neki a családjától kapott ételmet, noha már az őrparancsnok asztalfiókjában ott volt a kegyelmi kérvény elutasítása. Ernő azonban az örök tiltakozása ellenére kivette a csomagból a legszebb piros aimát és csillogó szemekkel mutatta zárvatársainak.

— Milyen gyönyörű! Piros, mint a jövődő élet...

Fél óra múlva újra hívták és közölték vele, hogy kegyelmi kérvényét elutasították. El sem búcsuzhatott társaitól, hozzátartozóit sem láthatta — az őrparancsnok szobájából egyenesen a siralomházba kísérték...

Nyugodtsága és magas kommunista öntudata még itt sem hagyta el. A siralomházba, a szokáshoz híven, beküldtek egy őrt, hogy vigasztalja, de Ernő elhárította a keneteljes szavakat.

— Hagyja kérem, ne vigasztaljon maga engem, — inkább szégyelje magát, hogy ennek a piszok rendszernek legpiszkosabb munkájára: börtönörségre vállalkozott...

Megérkezett a mindig kétszínű református pap is, hogy közvetlenül az ítélet végrehajtása előtt »megbánásra« készítse az elítéltet, de Kiss Ernő, mint azelőtt, ezúttal sem állt szóba a pappal, noha a lelkész többször megkísérelte »jobb belátásra« bírni. Valósággal kidobta a siralomházból:

— A saját lelkedért imádkozz, ha van! Hagyj békén, te hóhérlakáj... Engem majd megbosszulnak azok, akikért éltem és harcoltam...

Elérkezett az idő. Kiss Ernőt megragadta néhány pribék és sietve tuszkolták maguk előtt. A folyosón azonban felsattant Kiss Ernő érces hangja és búcsúzóul odakiáltotta rabtársainak:

— Elvtársak, minden jót! Visznek a hóhérok! Üdvözljétek hozzátartozóimat... Éljen a világforradalom!...

A Csillagban többszáz politikai elítéltet és vizsgálati foglyot őriztek ebben az időben. Ezek mind nagyra becsülték Kiss Ernőt és mélyen aggódtak sorsáért. Amikor aztán október harmadikán délelőtt 10 óra tájban katonák léptei és hangos vezényszavak verték fel a Csillagbörtön udvarának síri csendjét, mindenki tudta, hogy ítéletvégrehajtásra, Kiss Ernő kivégzésére jöttek. Megfeszült idegekkel és hangos szívdobogással figyelték, mi történik az udvaron. A kopácsolás a bitófa ácsolásának vészjósló tényét jelentette. Az elvtársak egymásra szegzett tekintettel, ajkukat harapdálva, némán dőltek a cellák szennyes falának...

És újra felcsendült az érces hang a Csillag udvarán:

— Pusztuljon ez a rabló banda... A rabszolgaságból elég nekünk... Szítsuk a tüzet, rajta, rajta!...

Dobpergés nyomta el a legfenségesebb himnusz szavait, amelyet a vajdasági magyarság egyik legharcosabb fia szavalt, amikor odaállt az akasztófa alá, hogy meghaljon! népe szabadságáért.

Amikor az ügyész felolvasta a halálos ítéletet és a kegyelmi kérény elutasításáról szóló határozatot, Kiss Ernő felvetette fejét és odavágta a meglepett ügész és kísérete arcába:

— Hóhér pribékjei! Ma ti ítéltek el a nép legjobb fiait, de holnap a nép ítél ti felettetek!...

A hóhérlegények durván megragadták, de Kiss Ernő nem hallgatott el:

— Vesszen Horthy és véreskezű bandája!

— Éljen a világforradalom!

— Éljen Sztálin, a világproletariátus nagy vezére!...

A börtöncellák kommunista lakói ökölbeszorított kézzel és könnyes szemmel ismételték a hóhér által elnémított elvtársuk utolsó szavait.

— Éljen, sokáig éljen...



Október 6-án, az aradi vértanúk napján szomorú kis menet hagyta el a börtön hátsó udvarát. Kiss Ernő kihűlt testét helyezték örök pihenőre a rabtemetőben...

Hóhérai megölhették, azonban Jugoszlávia munkásosztályának és külön a magyar nincstelének ez a kimagasló harcosa él népe szívében és ahogy a többi elesett szabadságharcos, úgy az ő emléke is további kitartó harcra és önfeláldozásra buzdít a dolgozó nép eszményi társadalmának, a kommunista társadalom megvalósításáért.

Jovan Popovics:

Májusi ének

1.

*Ami elévült — felcseréljük; amit építünk — lennmarad.
Új arcot adtunk egy hónap alatt
a Teráziának*) — és a mi mérlegünkön a kor;
előttünk munka még, mögöttünk már szobor.*

*Hol lábunk megvetjük — új országutak,
s hová szemünket — magok hullanak.
Ablakot a hegyen át, s útból félre a hegyet!
A szóból mű, s törvénnvé lett a tett.*

*Agyunk és szivünk — kezét tanítanak,
s kezünk túlér a horizontokon.
Növő testiünk ível az ég alatt,
s kikötőt építünk puszta partokon.*

2.

*Mi vasbetonba öntjük álmodásunk,
s megnő erőnk, ha bármi is nehéz.
Az ujjainkkal földből napot ásunk,
és százszoros termést ad a vetés.*

*Tetteink képe — nagy akaratunk,
s századokon viszi a Földet hevíünk.
Ős rengetegben izzik paraszunk,
s a gyárakban tavaszt énekelünk.*

*Mélyen a földbe, őriásként szántunk,
s az erdeinkben kémény-fároszok.
Ő, nem ígézet, és nem is álmodásunk:
a gazda munkanapja ez; az úré, ki alkotott.*

*Van-e csiga még, denevér, bagoly?
Holnap vasút úz messzi muló multat.
Szilaj hahónk lámpázik valahol,
s szívárványként, a hidak messze futnak.*

*Hát még riaszthat szárazság, sötét?
S ijeszthet minket bárki cselvetése?
Jó kezekben van a kormánykerék,
s dús hőseinknek vörös még a vére!*

*) Terazija: Beograd központja. Egyébként »mérleg«-et jelent.

3.

Napról-napra nőhet — ki tud kősi lenni?
 S gigásznak nevelünk fiúk-lányokat.
 Százszor százszorszáppé, népből népé lenni —
 normákat álmodunk és győztes számokat!

A számok — tettekké, ez tavaszi dolgunk:
 s a kerge éjszaka urait leverve.
 tudatos testünkből testiül Tito Terve.
 s tettünk sokat bár, még többet fagunk!

(Gál László fordítása)

Vladimir Majakovszkij:

Kis májusi dal

A télen át csupasz fa
 Nézd, újra friss.
 Megyünk az új tavaszba
 Én is,
 te is,
 mi is.

Május gyorsan vászna libben.
 Meg-meglegyint.
 Vidáman, ifjú hitben
 Megyünk,
 megyünk,
 megyünk.

Kezünkben lobogó tűz
 Örömet oszt.
 Mindenre lobogót tűz,
 Pirost,
 pirost,
 pirost.

Édes tavaszba mosdó
 Friss tereken,
 Ütemre lépni most jó
 Nekiünk,
 neked,
 nekem.

(Gáspár Endre fordítása)

Május Elseje a zentai „Május 1.” szövetkezetben

Irta: Gál László

»Hétfőn reggel ettem kocsonyát, délbe káposztát. Kedden reggel kenyeret, délre kenyeret, estére sóskamártást. Szerdán reggel kenyeret, délre kenyeret, estére tésztát. Csütörtökön reggel kenyeret, délre kenyeret, estére tésztalevest. Pénteken délre kenyeret, estére kenyeret. Szombaton reggel kenyeret, délre kenyeret, estére vöröshagymát kenyérrel. Tejet nem ettem egész hónapba, mert nincs tehenünk, oltosan drága és nincs rá pénz.« Húst nem evett egész hónapban, tojást nem evett egész hónapban...«

Szabó Zoltán: »A tardi helyzet«. Egyholdas »gazda« fiának leveléből.

Molnár Gábor Dávid tizenegy éves kora óta dolgozik. Kendervágással kezdte, Dunaföldváron. Aztán Zentán, Zenta-járásban dolgozott Tóth Miklós, Deutsch Vilmos földbirtokosoknál leginkább. Naponta háromszor evett levest. Levest, mindig levest, csak levest.

— Levest akkor főzzél majd, amikor én akarom! — mondja most a feleségének —, de persze sohasem »akarja«... Elég volt a levesből egy egész életre.

Este tízig, tizenegyig dolgoztak a béresek. Hajnali kettőkor azzal keltette őket a gazda: »Hasatokra süt a nap!« Hát így volt a »jóvilágban...«

Boros Imre harminc év alatt 360-ra szaporította negyvennyolc lánca földjét. Pista bácsit harminc esztendőn át szárította a nap, áztatta az eső, dermesztette a fagy — Boros Imre szolgálatában.

— Hát magának mi jutott a nagy szaporításból, Pista bácsi?

Vállat von az öreg, legyint:

— Nekem?... A nyomorúság...

Ez jutott, ennyi jutott Pista bácsinak harminc esztendő szorgos, becsületes, nehéz munkájáért. A Boros Imrének több jutott a Pista bácsi két keze munkájából. Vagyon.

Szlávnicsék éléskamrájában hetven kiló cukor édesedik. Dévics Jánosék egyetlen alkalommal tizenegyezer dinár értékben vásároltak textilárút. Annus Péter kislánya harmadik gimnáziumba jár, tanárnőnek készül. Aulik Mátyásék 98.500 dinárt (és 29 parát) kerestek a múlt évben. A Bózsó Imre Amerikában is járt, mégis »amióta a maga szegénye« (így mondja), most érzi először — emberi közösségben — embernek önmagát.

A »Május 1.« szövetkezetben vagyunk, Zentán.



— Ne bolond, ne! Szaladj a szövetkezetbe! — ezzel riogatják regelenként özvegy Olajos Imrénét a szomszédok. És Olajosné — elszaladt a szövetkezetbe. Fenyegették csajkával, isten haragjával, mennydörgös mennykövel... Kapával a kezében olyan ijedten álldogál az ágyások között, mint egy ázott veréb... Még csak három napja van itt, még maga se tudja biztosan, hogy hová került... Pedig — ő akarta, jelentkezett, dehát a szomszédok, a falu szája...

Három és fél holdacskája volt, tengődött-verődött. Most meg vigasztalják jobbról-balról az »őstagok«, bátorítják.

— Elnök úr — mondja félénken —, úgy-e nem igaz, amit beszélnek, hogy csajka, meg minden...

Az »elnök úr«, Molnár Gábor Dávid, elneveti magát. Aztán — inkább a többieknek mondja:

— Beszélgessek csak Olajos nénivel, mondjátok el neki, hogyan van nálunk...

Két vidám asszony, meg egy jókedvű kislány dolgozik Olajos néni közelében. Hogyne volna jókedvük, amikor 30 százalékkal túlszárnyalták a normát, s akár táncra is perdülnének utána, olyan frissek. Pedig az egyik asszonyka, nem is olyan régen, szorongott ám a szövetkezeti élettől, alig tudta megnyugtatóni az »ura«... Most meg azt mondja:

— Ha találkozik az emberemmel, mondja meg, azt üzenem, hogy neki volt igaza...

Merthogy az »embere« Noviszádon dolgozik. Át is ádtuk az üzenetet.



De még mindig nem beszéltünk a szövetkezetről, az immár kétéves »Május 1.«-ről.

Tizennégy család alapította, 86 hold földön. A tizennégyből nyolcnak volt agrárföldje, hatan a két pusztá kezüket hozták. Hat lovuk volt, nyolc tehénük. Csakúgy sistergett feléjük a gúny, a rosszakarat, a keltelkedés... »Ehen haltok, koldusok!« — így a gazdag parasztok. És a tizennégy »célszerű szögény embör« hozzáfogott. Öntudatos emberek voltak, paraszt-proletárok, köztük régi »Hid«-olvasók is. Tudták, hogy rajtuk a város szeme. Tudták, hogy féltő szeretettel figyeli őket és munkájukat minden jóakaratú, minden haladószellemű ember a tiszaparti álmos városkában. Tudták, hogy mögöttük, bátor kezdeményezésük mögött a város, a tartomány, az ország vezetői. De azt is tudták, hogy sok az ingadozó, ezekbe hitet kell önteni, ezeknek utat kell mutatni. És azt is tudták, hogy viczorogva várja a bukásukat a reakció. Rotyogott a boszorkánykonyhán, ezer fazékban a mérges kőtyvalék. Sustorogtak-csöszmötöltek ellenük pitvaron, tornácon, templom előtt.

Üttörők voltak — és jó utat törtek.

Most 34 lóva van a szövetkezetnek, 25 tehene, 64 disznója. No, a két ökörrel se feledkezzünk...

Persze nem mondjuk, ők se mondják, hogy már megérkeztek. Nem. Még nem gazdag szövetkezet a »Május 1.« Van még hiba is, temivaló is, szerezni való is. Nincsenek gépek még, nincsen irodahelyiség; nincsen megfelelő épület, ahol összejönnének, elbeszélgetnének. Nincsen megfelelő nagyságú siló, raktár, góré. Hiba van a villanyvilágítás körül. Az ideiglenes műhelyekbe éppencsak hogy nem csurog be az eső. A könyvtáruk is csak 30—40 kötet (*de Travent, Solohovot, Gorkijt már olvassák — a parasztok*). Kultúrház is nagyon kellene; színházterem

sincs. (De moziba, színházba már járnak — a tegnapi béresekt!) Bölcsőde, napköziotthon is kellene. (De már gyermek-gondozói tanfolyamot végzett az egyik szövetkezeti nagylány!)

— Meglesz! — mondja az elnök.

— Megcsináljuk! — mondja a tizemégy östág és az újak is hittel bólogatnak.

— Megcsinálják! — mondjuk mi is, mert látjuk, hogy mit végeztek eddig...



Hol is kezdjük?

Gyerünk talán a Lengyel Péter birodalmába, a tehénistállóba.

Itt laknak — a többi között — Simmenthali Bíbor és Simmenthali Rúza úrasszonyok — a »Május 1.« büszkeségei. (No meg, külön a Lengyel Péter büszkeségei is!)

Gyönyörű két tehén! Bíbor úrasszony már kiállításon is volt, dehát akkor még nem volt ilyen jó húsban, csak második díjat hozott. »Rossz szőrmók nyertek a kiállításon!« — mondja még mindig mérgesen Lengyel Péter. »No, de majd az idén...!« Bizony, el is hisszük, Bíbor és Rúza úrhölgyek meg is mutatják »azoknak a rossz szőrmókoknak«: amif tud a »Május 1.«!

Van az istállóban még hat-nyolc simmenthali, nem sokkal maradnak el a sztároktól. Büszke is a tehénistállóra az egész szövetkezet. No és, csak a Lengyel Imrét kell meghallgatni:

— Májusban 36 napom lesz csak a borjúkért, meg a másik harminc... Főispáni fizetésem lesz! — mondja peckesen.

Peckes kis ember különben is. Azt is ő mondta, amikor a konyhakertészet került szóba, hogy a paradicsom, csak úgy egymagában, nagyon »vadízű«...

— De lesz már az idén — folytatta — szalonna is a paradicsom mellé!

— Lassabban! — szomorkodott mellette a disznók őrzője. — Nem mindenkinek még...

Lengyel Péter nem hagyja magát:

— Hát az, aki már 2—3 éve tag, bízik benne, hogy biztosan lesz... Persze, aki tegnap lépett be...

Mert a mesterségbeli vetélkedésen kívül, ami persze egyre jobb eredményekre ösztönzi a tehenek, meg a sertések gondozóját is — az is igaz, hogy a Lengyel Péter alapító tag, bízik hát a több szalonnában feltétlenül...

— De azért nem lesz »vadízű« a paradicsom másnak se, a szomorkodó kanásznak se...

Pedig meg se mutatták a disznófalkát... »Nincsen még fájálatunk« — szerénykedik az elnök, »csak olyan akármilyenek ezek...«

Nem várjuk meg a mondat végét, tudjuk, látjuk a tekintetükből is:

— Nincsen? Hát akkor lesz majd! Biztosan lesz!



Húszholdas konyhakertészetet csinál a szövetkezet »Micsurinja« — Kovács Bálint.

Kovács Bálintról beszélnek, sok mindent beszélnek az emberek. Úgy van az minden kísérletezővel, minden újítóval, hogy nem mindjárt, és nem mindenki érti meg. Ki hallott olyat ebben az aluszekony város-

ban, hogy valaki már április első napjaiban újsalátát egyék, meg — ha akar —, hát uborkát is... Csóválják is a fejüket néhányan, amikor a főkertész programot ad:

— *Esztendőre két hónappal megelőzzük a természetet!*

Mert elején vannak még a munkának, kevés az üvegház, nehezen jön a víz. Sok víz kell pedig, nagyon sok, dehát itt van, közel van a Tisza, készülnek a csatornák, motor is van, ami majd húzza a vizet — ember is van, akit már magával ragadott a Kovács Bálint nagy akarása.

Bizony, primőrt eszik jövőre a zentai munkás, mert az a nagy terv, hogy elsősorban a zentai gyári felvásárlókat, a kórházat és a zentai piacot látják el friss veteményekkel, olcsó vitaminokkal.

És aztán — ki látott már olyat, hogy április hatodikán virágzik a paradicsom? Bizony, mi ezt is láttuk a Kovács Bálint birodalmában. Virágzik az, gyönyörűen virágzik és bizony — nem lesz ez a paradicsom »vadízű«, ne féljen senki tőle. Édes-nemes paradicsom lesz, jókedvű, piros.

Velünk volt a beográdi »Tanjug« egyik munkatársa, hát az meg is telefonálta a hitetlen beográdiaknak: »Virágzik a Kovács Bálint paradicsoma, *saját szememmel láttam!*«

Attól tartott, hogyha a saját szemeit nem csatolja bizonyítékkul, hát nem hiszik el Beográdban a paradicsomvirágot... Mi is ezennel mellékeljük a saját szemünket hozzá.

Káposzta is lesz, tök is, borsó is, bab is. Meg olyan krumpli, hogy csudájára járnak. Holland krumpli, akkora, mint a Varga József kislának a buksi feje. Meg olyan jóízű, hogy a Szlávnicsné csettint, amikor a krumplipaprikásról beszámol, nekünk meg összefutott a szánkban a nyál...

De nem csak ezt csinálja a zentai Micsurin, hanem — tanít is.

— A Rác Vincénét, a Homonna Ernőné, meg a lányomat, a Pirit, kitanítom kertésznek. Jól dolgoznak, kedvük van hozzá, meg kell is a szakember nagyon...

Szakember? Hát azt is termelnek a »Május 1.«-ben. A Varga Flórián egyéves tanfolyamra ment Adára. Ha levizsgázik — pedig levizsgázik! — akkor megkapja a »trudodánokat« a szövetkezettől, mintha dolgozott volna. Csak azt ne adja az a magosságos, hogy elbujik. Mert akkor nagy lesz a szégyen a »Május 1.«-re is, meg a munkanapokból sem lesz — szalonna, de nem ám! No, nem kell féltetni a Varga Flóriánt, jófejű gyerek, levizsgázik becsületesen, aztán elhozza a tudását a szövetkezetnek. Mert a Szlávnics Vládó, az is levizsgázott, igaz, ő könyvelőnek tanult, de most már fújja is a statisztikát, hogy öröm hallgatni. És — nem tudjuk, a tanfolyamon tanulta-e ezt is — úgy csillog a szeme, amikor a szövetkezetről beszél, mint amikor az Annus Péter a leendő tanárnő-lányáról. De a többiek is.

— Olyan volt a búzánk tavaly, hogy elveszett benne az ember! — és még bizonyítgatják is:

— Ugy-e — mondja a Szlávnicsné —, ugy-e, hogy magasabb volt, mint én?!

— De még nálam is! — igengeti a Pílisi Mihály. — Huszonhét másza termett holdanként, gyönyörű magbuza...

— Kaptunk érte elismerést, még a Végrehajtó Bizottságtól is! — mondja az elnök.

Hát ezt a búzát vetették most a jól előkészített földre. De nem csak ők vetették, adtak a többieknek is, más szövetkezeteknek. A »Május 1.« nem irigykedik, vezeti, tanítja, segíti az újakat...



— A lovakat ki ne hagyják! — figyelmeztettek az istálló körül, pedig a Lengyel Péter, a tehenész, igen-igen lenézi a »kocsisokat«, meg a gebéket is, ahogy ő mondja.

Huncutkodás van ebben, persze, meg egy kis vetélkedés is. Bizony, nem »gebék« a gebék, még fáltosnak való is akad közöttük, mint az a melegsárga »Albán«, meg a sötétbarna »Csillag« — mindkettő saját nevelés, jóvérű kétéves csikók. No és a Lipicáner Olgáról se feledkezzünk meg, nemrégiben vették 33.000 dinárért. Olga lesz a saját tenyészet ősanja, fiai-leányai hirdetni fogják a nevét, amíg világ a világ.

Vigyáznak is itt az állatokra, mert ahogy megint a Lengyel Péter mondja: *»Ha korcs a jószág — az ember korcs, aki ápolja!«*

Ezt is eltettük magunknak tanulságul a többi mellé. Mert sokat, nagyon sokat tanultunk ebben a szövetkezetben...



Szeretik egymást ezek az emberek. Egymást is, meg az új elnököt is, mert a Molnár G. Dávid nemrégiben jött közéjük. Népfrontos volt, kerületi titkár, aztán, ahogy ideválasztották, hát *huszonhat gazda jött utána a szövetkezetbe*, anélkül, hogy egyiket is rábeszélte volna. Ismerték, szerették és most, ahogy figyeljük, hogyan bánik az embereivel, megértjük, hogy miért szeretik.

Itt van, például, a Jovák Ilona meg a kicsit paprikás természetű Pilisi Mári este. Hát ahogy kiballagunk a földekre, már az elején halljuk, hogy a két nagylány összeverekedett. Nagy dologról volt szó, komoly versengésről — arról, hogy a csumaverésnél melyikük veri, melyikük hordja a csumát...

Szó szót követett, aztán a szót más is követte, legfőként a Pilisi Mári részéről. Még karcolások is estek, könyökön is, arcon is.

Ahogy odaérünk, szent már a béke, igaz, hogy nem nagyon, mert együtt dolgoznak ugyan a lányok, de erősen tartják az »örök haragot«.

— No, lányok — mondja az elnök, — hát ez nagyon szép... Mert a szövetkezet valóban nem azt jelenti, hogy szövetkezzünk, együttes munkával, együtt építünk, hanem azt jelenti a szövetkezet, hogy elő a bottal, aztán üsd, ahol éred...

Pironkodnak a lányok, az Ilona jobban, mert a Márinál még tart a paprikából... De aztán ő is lesüti a szemét és hamar békét fogadnak, sőt barátságot is. Különösen akkor, amikor megígérjük, hogy nem »írjuk ki« az ujságha a szörnyű háborúságot. Hát ami azt illeti, ezt az ígéretünket meg is tartottuk...



— *Önmagunkat és a szövetkezetet gazdagítjuk*, — mondja valaki a supa alatt, amikor a Miskei András bácsi új fogasait bámulgatjuk. A Miskei bácsi nem asztalos, csak olyan ezermesterféle, aki mindenhez ért. El is hozta a szövetkezetbe a szerszámain, gyalupadot, meg mást is. Téltre alighanem felépítik a műhelyeket, mert ez a mostani egy kicsit szellőske... Oldala sincs, eleje sincs, a tetejéből is hibázik — azért a nyáridőre nagyon megfélel, azt mondják.



Május Elseje megünneplésére készül a »Május 1.« — saját névnapjára. Kifestik az istállót, az épületeket, egyszínűre festik a kocsikat, a szerszámokat... de nem is ez a legszebb az ünnepi tervből.

A »Május 1.« vendégül látja majd a többi, a fiatalabb szövetkezeteket... Ott várják majd a felvonulókat a szövetkezeti határban: hússal, sörrel, muzsikával, parolákkal.

És, persze, maguk is részt vesznek a felvonulásban. Három népviseletű lovas lovagol majd a menet élén: két férfi és egy nő, csillagos lobogóval.

Aztán jönnek a többiek, a négy brigád (mert bevezették ám a brigádrendszert): a földművelő, a konyhakertészet, a jószágtenyésztő és a kiegészítő brigád. Kétoldalt lovasok ficáinkoltatják majd az Albánt, a Csillagot, meg a szövetkezet többi, harminc-néhány lovát.

Szép Május Elseje lesz, biztató, gyönyörű Május Elseje!

Igy álmodták, biztosan ilyennek álmodták az első parasztforradalmárok...



Mit mondjunk még a szövetkezetről?

Molnár Dávid apja hatvanhatéves korában, a kukoricaföldön, kapálás közben összeesett. Ott halt meg, a más földjén, mások szolgálatában, mások zsírjáért...

Nézzék meg most a 67 éves Pista bácsit, akinek csak nyomorúságot hozott a Boros Imrék gazdagodása, nézzék meg, hogyan csillog a szeme, mennyi fiatalos hit, mennyi jövővárás, mennyi bizalom van benne!

Lám, két évvel ezelőtt, 14 család hozzáfogott, hogy a maga körében, legjobb tudása, elszánt akarása szerint, két kezével építse a szocializmust.

Nyolcvanhat hold földön kezdtek, *nyolcszázon folytatják*. Az első év 89 dinárt hozott munkanaponként, a második 126-ot. Dévics Jánosnak 822 munkanapja volt, Aulik Mátyásnak 777, Pilisi Mihálynak 573 — persze a családtagok is belesegítettek. No de disznót vágott Bózsó Imre is, akinek csak 214 munkanapja volt, mert picinykék még a gyerekek, otthoni munkára kényszerítik az asszonyt, aki a gyerekek mellett elbábrálgat a kerttel — mert egy hold konyhakert jár minden tagnak, azonfelül még 300 négyszögöl férfi-munkaerőként.

Én nem tudom, de Kovács Bálint bizonygatja, hogy magából az egy holdból, de még kevesebből is sokat ki lehet termelni, ha okosan kerteszkednek rajta. Már pedig ő megtanítja a tagtársakat okosan kerteszkedni!

Nézzük az eget estefelé — sűrűsödnek a teli fellegek, eső lesz, ha szét nem veri a szél.

— Jövőre már a szelet se bánjuk, megcsináljuk az »esőcsinálót«, az is csak akarat dolga...

— No, meg a gépeké, a motoroké, meg a csöveké... — teszi hozzá az elnök elgondolkozva.

Mert már arra gondol, biztosan, amikor a csövekből szertefröcsköl a víz, s jókedvű, hangos gyermekek ügetnek mellette, nyakig maszatossan, amerre hozza-viszi az »esőt«...

Meg lesz hát ez is, eső is lesz, mert a »Május 1.« akarja, nagyon akarja. És hát akkora a tekintélye a »Május 1.«-nek máris, hogy az eső, az igazi, most sem várta magára: lassú, kövér cseppekben megered.

Tekintély? Hát igen azt is megszerezték már. A bizalmatlan város nem bizalmatlanabbé. Meséli a Vládó, hogy nemrégiben versenyre hívták a városi gazdaságot.

— Dehogyan versenyzünk veletek! — mondták a városiak. — Hiszen ti a magatokéban, mi meg bér munkásokkal dolgozunk!

Magatokéban? Hát ez az, amit megérez a látogató, amit tudomásul vett már a város is. Ezek a szövetkezetek a *magukéban* dolgoznak! Ővük a tehénistálló, a lovak, a virágzó paradicsom, az ember nagasságú búza, a föld — és a jövő!

— Versenyre hívjuk az új szövetkezeteket, a környékbelieket, az ország minden szövetkezetét! — lelkesedik a könyvelő.

Ő is *a magáét* könyveli — de azért tavaly kaszát is fogott. Először életében és először a maga földjén.



Esik az eső. Ülünk az irodában, politikai beszámolót hallgatunk. Nagy a csönd, hallgatnak, figyelnek a munkában elfáradt emberek. Szívesen tanulnak.

Nem tettük fel a kérdést: vajjon építjük-e a szocializmust Jugoszláviában? A »Május 1.« termelő parasztszövetkezet biztosan építi! És a maga nyolcszázholdas kis országában — biztosan felépíti!

Mit szól ehhez Kerekes János?

Irtá: Sinkó Ervin

Nem felejtettem el a nevét.

A Magyar Írók Otthonának egyik szobájában ültünk, régi elvtársaim és én.

— Minden attól függ, sikerül-e kigyógyítanunk és megnyernünk Kerekes Jánost — fejezte be Magyarország kilátásairól folytatott beszélgetésünket azoknak a kisszámú baloldali íróknak egyike, aki a Horthy-uralom egész ideje alatt Magyarországon és nem emigrációban élt.

Nem tudom, valóban személyes ismerőse volt-e Kerekes János? Számomra ez a tösgyökeres magyar név mindenestre a huszonöt éves fasiszta nevelés szellemi beléndekeivel megmérgezett százezer és millió magyarjának jelképe volt és maradt. Kerekes János Horthy Magyarorszáában nőtt fel, Horthy iskoláiban tanult. Arra tanították, hogy gyűlölje a szlávokat, arra tanították, hogy a magyarok hivatottak a Dunamedence uralmára. Ugy hitte, hogy az összes »elszakított területek»: Szlovákia, Erdély, a Vajdaság és Horvátország. Adriával. »a magyar tengerrel« együtt örök igazság szerint a magyarokat illetik meg.

Kerekes János ezt hallotta az iskolában a tanítótól, a templomban a paptól és ugyanezt olvasta az újságokban. Amikor ifjúvá serdült, továbbra is ezt tanulta a fasiszta katonai »levante« szervezetben. Nap s mind nap a Kerekes Jánosok százezrei és millió szavalták a gyűléseken: »Nem, nem, soha!« — azaz: nem, nem, soha nem ismerjük el Szent István koronájának feldarabolását. Nap s mind nap százezer és millió Kerekes János hallgatta és mondta el a közismert »magyar imádságot«:

»Csonka-Magyarország — nem ország!

»Egész Magyarország: mennyország!«

Kerekes Jánost jól idomították. Amikor kitört a háború, úgy hitte, jogában áll megölnie, megerőszakolnia és fosztogatnia a szlovákokat, szerbeket, zsidókat. Minél alázatosabb volt grófjai előtt, annál kegyetlenebb, kiméletlenebb és mohóbb volt a nála pillanatnyilag gyengébbekkel szemben.

Hallgattam a magyar írók keserű szavait Kerekes Jánosról. Azok a magyar írók, akik a háború alatt a Szovjetszövetségben éltek és a felszabadulás után visszatértek hazájukba, szomorúan állapították meg, hogy mindaz, amit Kerekes Jánosról beszélnek — igaz. A maguk részéről elmondották, mit láttak és mit hallottak a fasiszta magyar katonaság szörnyű bűncselekményeiről Szovjet-Ukrajna városaiban és falvaiban.

— Igen, minden attól függ, sikerül-e kigyógyítanunk Kerekes Jánost. — Valamennyien egyetértettek ebben. Éreztem aggódó, de mégis tántoríthatatlan elszántságukat, hogy valamennyien egy emberként vegyék fel a nehéz küzdelmet az összes Kerekes Jánosok lelki épüléséért.

Ugyanebben az értelemben szólalt fel Gergely Sándor elvtárs, a Magyar Írók Egyesületének elnöke. Jugoszlávia íróinak első kongresszusán. Emlékszem üdvözlő szavaira, mert én tolmácsoltam szerb nyelven:

»Jugoszlávia népeinek gyönyörű példája nagy segítségül szolgál számunkra, magyar írók számára, abban a küzdelemben, hogy meggyógyítsuk a magyar nép lelkét, amelyet a huszonöt éves fasiszta nevelés alázatossággal, gyűlölettel és nagyzási hóborttal mérgezett meg.«

»1945 elején Magyarország felszabadult. A koalíciós kormány szoros együttműködésben a Szovjetszövetséggel, megkezdhette munkáját az ország tápraállításáért. Minden romhalmazzá változott. Nem csak a hidak és a házak, de a lelkek is. Huszonöt esztendő, sőt talán néhány évszázad romboló munkáját kell a lelkekben helyreállítani.« — Ezzel fejezte be előadás-sorozatát 1947-ben a budapesti rádióban Hegedűs Géza, magyar társadalom-tudós. Előadásai »Bevezetés a magyar társadalom történetébe« című könyvében jelentek meg. (A Magyar Központi Távirati Ügynökség kiadása, Budapest, 1947).

Ennek a könyvnek a 98. oldalán egy, közvetlenül Kerekes Jánosra vonatkozó adatra bukkantam.

»A háború utolsó hónapjaiban történt. A Szovjet Hadsereg már Magyarország területén járt, a magyar városok már átszenvedték az angol-szász repülők bombázásait, amikor egy légitámadás alatt az egyik jóindulatú, becsületes tiszt, egy tizedes olyan szavakkal fordult hozzám, amelyeket nem bírok elfelejteni: »Sose hittem volna, hogy ezek a zsidók ilyen bátor katonák és ilyen jó pilóták.« Csodálkozva néztem rá, nem értettem, mire gondol. Rövid faggatás után kiderült, meg volt győződve, hogy minden angol és minden orosz — zsidó. Így tanították az iskolában és később a tisztjei... Ám, ha valaki azt gondolná, hogy itt valami különösen ostoba emberről volt szó, el kell mondanom azt is, hogy 1944 folyamán, valahányszor az angol repülők megjelentek Komárom felett, a tisztek mindannyiszor ugyanazzal a felkiáltással zavarták az óvóhelyre a munkaszolgálatosokat: »Jönnek a zsidók!« — vagy: »Megjöttek a zsidó gépek!« 1943-ban, a voronyezsi fronton pedig, egy bomba felrobbanása után, tiszt szájából hallottam: »Még nem vettek észre bennünket a zsidók!«

Látszik, hogy Kerekes János nem valami képzeletszülte lidérckép. Rákosi Mátyás, a Magyar Kommunista Párt főtitkára még 1946 végén, a Magyar Kommunista Párt III. kongresszusán felhívta a figyelmet arra, milyen mélyen beivódott a magyar nép lelkébe a fasiszta mérge. »Bejutottak a pártunkba — noha kisebb számban — olyan munkások és szegényparasztok, akiket kisebb vagy nagyobb mértékben megmérgezték az ellenforradalom és a fasiszta mérgevel.« (A magyar kommunisták III. kongresszusának jegyzőkönyve, Szikra kiadás, Budapest, 1946. '63. oldal.)

Az utóbbi hónapokban gondolataim újra és újra visszatérnek Kerekes Jánosra.

Révai József, a Magyar Kommunista Párt központi lapjának főszerkesztője, még a háború idején, még Moszkvából, félreérthetetlen és kemény szavakat írt Kerekes János problémájáról: »A megalomániás, reakciós és imperialista fogalmazás Magyarország »hivatásáról« nem csak Magyarország uralkodó osztályainak világnézete és gyakorlata volt. Be kell vallani, hogy mindez mélyen behatolt a magyar népbe is... A magyar nagyzási hóborttól egyenes út vezet a magyarok szolgálékiségéig.« És néhány oldallal hátrább, ugyanebben a könyvében, Révai József feltette a kérdést: »És ma hogyan követelhetnénk jogot a »vezető szerepre«, például a hősi jugoszláviai népekkel szemben, Tito Jugoszláviájával szemben?« (Révai József: Kossuth Lajos. Idegennyelvű irodalmi kiadó, Moszkva, 1944. 5. és 29. oldal.)

Ilymódon igyekeztek a magyar elvtársak még a háború alatt a legközelebbi példával, Jugoszlávia fényes példájával latni Kerekes Jánosra. Az antifasiszta harc azonban jelentéktelen volt.

A Vörös Hadsereg felszabadította Magyarországot. Kerekes János az utolsó percekig Hitler csatlósa volt. Igaz, többé már nem azzal a lelkesedéssel, mint a háború elején. Voronyezs, Sztalingrád a magyar városok bombázása leliűtöttek lelkesedését. Kerekes János azonban nem bírt saját erejéből megindulni az új úton. Teljesen megvakították.

A magyar elvtársak joggal büszkék arra, hogy a Vörös Hadsereg és a Szovjetszövetség segítségével felépítették és megerősítették a népi demokráciát, talpraállították az országot — éspedig aránylag rövid idő alatt, kemény és kitartó küzdelemmel. Ezt nem érheték el másként, csak azzal a feltétellel, ha sikerül aránylag rövid idő alatt átnevelniök a nép jelentős részét. Az volt a feladatuk, hogy Kerekes Jánosból mindenek ellenére megteremtsék az új, demokratikus, szabad és szabadságszerető Magyarország öntudatos építőjét. Abból a Kerekes Jánosból, aki nem harcolt a szabadságért, aki nem harccal szerezte meg, hanem ajándékkul kapta a szabadságot.

A magyar elvtársaknak át kellett nevelniök csaknem az egész magyar értelmiséget és az egész kispolgárságot. Ezek sem kevésbé gázoltak bele a fasiszmus véres sarába, mint a magyar dzsentrik és a nagytőkések kasztja. Néptömegeket, csaknem az egész magyar népet kellett átnevelniök. Kerekes Jánosnak sok mindent kellett elfelejtenie és sok mindent kellett megtanulnia, amíg a messzeható gazdasági és politikai intézkedések népi demokráciává formálták át a hűbéri-tőkés Magyarországot. Az ország átalakulásával néki magának is át kellett formálódnia.

A magyar elvtársak szóval és tettel fáradhatatlanul tanították. Arra tanították, hogy számoljon le tegnapi nézeteivel, becülje önmagát, szeresse a szabadságot — és tanulja meg tisztelni a szomszédos nagy és kis népeket. Tito Jugoszláviájának példáján mutatták meg és bizonyították be számára, miben áll minden nép igazi nagysága. Jugoszlávia népeinek példájával bizonyították be neki annak az útnak az utálatosságát, amelyen Magyarország a háború előtt és a háború alatt haladt.

A magyar elvtársak minden alkalommal hangsúlyozták Jugoszlávia harcát a háború alatt és a háború után, hogy segítsenek Kerekes Jánosnak: ítéljen magáról helyesen, lássa be, tudja meg: mi az igazi hősiesség, milyen emberek azok a kommunisták, akikről huszonöt éven át csak szörnyűségeket meséltek neki urai és parancsolói. Jugoszlávia példája és a magyar demokrácia iránti állásfoglalása sokat segített a magyar elvtársaknak, hogy megnyerhessék Kerekes János tiszteletét és bizalmát.

»A Dunamedence népei egymásra utaltak és ezért gondosan el kell távolítanunk minden akadályt, amely gátolná, hogy a demokratikus népek kart-karba öltve haladjanak... Ezzel kapcsolatban a legnagyobb elismeréssel kell megemlítenem Jugoszláviát (taps) és nagy vezetőjét, Tito marsallt, — (a teremben valamennyien felállnak a helyükről és percekig tapsolnak) — aki valóban demokratikus és a jövőbe látó politikájával példásan bánik országában a magyar néppel. Jugoszlávia népeinek elég okuk lenne, hogy felelősségre vonjanak bennünket Horthy Bácskában elkövetett gáztetteiért. Azok, akik szabadságukat és nagyságukat annyi hősiesség és véráldozat árán szerezték meg: Jugoszlávia népei és vezetése — itt is bölcs mértékletességgel járnak elől.«

Igy beszélt a hivatalos jegyzőkönyv tanúsága szerint Rákosi Mátyás, a Magyar Kommunista Párt főtitkára a III. kongresszuson, 1946-ban,

Budapesten. (Szikra kiadás, 67. oldal.) Kerekes János olvasta ezt, vagy rádióan hallgatta, sőt — úgy lehet — maga is azok között volt, akik azon a kongresszuson felálltak a helyükről, valahányszor Jugoszláviát említették és Tito nevét ütemesen kiáltozva, lelkes ünneplésben részesítették Jugoszláviát.

»A német és az olasz, valamint a magyar fasiszmus elleni dicsőséges felszabadító háborúban a Szovjetszövetség szlávságához csatlakoztak Tito marsall vezetésével Jugoszlávia szláv népei is, amelyek a haladás élharcosaivá váltak.«

Ez az idézet Gerő Ernő beszédéből való, ugyanazon a kongresszuson. (97. oldal.) További fejtegetései során Gerő ünnepélyesen kijelentette: »... Párisban valóban baráti megállapodást értünk el Jugoszláviával (taps). Mindenki elismeri, hogy eddig ez a megállapodás a magyar küldöttség egyetlen komolyabb sikere a párisi béketárgyalásokon ... Engedjék meg, hogy erről a helyről is kifejezzem hálánkat a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság miniszterelnök-helyettesének, Kardelynek, (éljen!) a jugoszláv küldöttség vezetőjének, azért a megértésért, amelyet a magyar demokrácia iránt tanúsított.« (100. oldal.) És amikor Gerő Ernő elvtárs arról beszélt, mi mindent kell még valóráváltani Magyarországon, többek között ezeket mondotta: »Ezen a téren is mintaképül vehetjük déli szomszédunk, az új, népi, demokratikus Jugoszlávia példáját (viharos taps). Mi nem szégyellünk tanulni.« (101. oldal.)

A magyar elvtársaknak bizonyítgatniok kellett a magyar népnek olyan dolgokat, amilyenekről nálunk, Jugoszláviában már régen lehetetlen volt mindenféle vita. Nem kis érdemük a magyar elvtársaknak, hogy kitartóan és türelemmel végezték ezt a munkát. El kellett hatolniok Kerekes Jánosig, aki huszonöt éven át egyebet sem hallott a marxizmus-leninizmusról, mint hogy az valami ördögi bájital. A magyar elvtársak azt tartották, hogy ebben is nagy segítséget nyújt számukra Jugoszlávia vitathatatlan tekintélye. Ime, mit mondott erről a Kommunista Párt III. kongresszusán Révai József elvtárs, a »Szabad Nép« főszerkesztője:

»A Szovjetszövetségben és Jugoszláviában a marxizmus-leninizmus tudománya a szabadság harcosainak százezreit és millióit nevelte fel... Elvtársak, ne is beszéljünk a Szovjetszövetségről, hanem csupán Jugoszláviáról. Vajjon többek között nem azért maradtunk-e el amilyenre Jugoszlávia mögött, mert a marxizmus-leninizmus nem hatolhatott el náig, mert a marxizmus-leninizmus nem hatolhatott egy gerinces nép harcosabb, bátrabb közvéleményének kialakítására.« (131—132. oldal.)

A nemzeti lélekről szólva, Révai József elvtárs azt tartotta, hogy ismét nincs jobb érv Tito Jugoszláviájánál. »Vajjon, Jugoszláviától különbözően, nemzeti tulajdonsága-e a magyarnak, hogy — amíg a jugoszlávok alaposan ki tudnak takarítani, — mi, ha takarítunk, a házukban hagyjuk a fele szemetet? (Nevetés, taps.) Új magyar lelket, új magyar szellemet kívánunk teremteni a régi helyett. (Viharos, lelkesült taps.) És ha kissé megtanuljuk Tito iskolájában, hogyan készül a demokrácia (viharos, lelkesült taps) — akkor megtudjuk...« (137. oldal.)

Vég nélkül lehetne folytatni az idézeteket, éspedig nem csupán a Magyar Kommunista Párt III. kongresszusának jegyzőkönyvéből, hanem az összes haladószellemű magyar újságokból, magyar elvtársaink valamennyi beszédéből, brosúrájából, könyvéből. — Mindaddig, amíg Jugoszlávia mintha csak váratlanul eltűnt volna a föld színéről és addig, amíg még Jugoszlávia neve is indexre került Magyarországon, Jeges hallgatás állt be. Kerekes János ezt talán észre sem vette. Hanem, amikor ez után a

furcsa hallgatás után egyszerre megint beszélni és írni kezdtek Jugoszláviáról Magyarországon. Kerekes Jánosban emlékek ébredtek: nem is olyan régen, hallott ő már ilyen rádiójelentéseket, mint most: nem is olyan régen, olvasott már ő ilyen újságcikkeket, ilyen híreket... Kerekes János felismerte azt a szótárt, amely ismét használatba került Magyarországon. — ha Jugoszláviáról volt szó. Pontosan ugyanazt a szótárt.

Horthy rádióállomása, Horthy újságjai huszonöt éven át ugyanilyen módon, ugyanezekkel a szavakkal, ugyanezzel a hangsúlyozással beszéltek és írtak a Szovjetszövetség vezetőiről, ahogyan ma írnak és beszélnek Jugoszlávia vezetőiről. Kerekes János házában talán még meg lehet találni néhány háború előtti, vagy háború alatti újságot. Kerekes János elszórakozhatna olymódon, hogy előveszi ezeknek az újságoknak egyikét, kivágja a Szovjetszövetségről szóló cikket és mindenhová, ahol SzSzSzR áll, JSzNK-t ír be és ahol Sztálin és Molotov neve áll, beírja Tito, Rankovics, Kardely és Gyilász nevét. Ezekután vegye kezébe a ma magyar újságok egyikét és vágja ki a Jugoszláviáról szóló cikkeket. Senki sem fogja kitalálni, melyik a Horthy idejéből való újságcikk és melyiket írták ma.

Jól tudom, hogy túlzok, éspedig annyiban, hogy amíg fennálltak a rendes diplomáciai kapcsolatok a Szovjetszövetség és Horthy Magyarország között, Horthy hivatalos propaganda-gépezete nem engedte meg magának, hogy ilyen közvetlenül, ilyen szemérmetlenül mocskolja a Szovjetszövetség legfelsőbb vezetőit. Horthy hivatalos propaganda-gépezete csak a háború alatt merészelt olyan nyíltan támadni és rágalmazni a Szovjetszövetséget, mint ahogyan azt ma a JSzNK-al és vezetőivel Magyarországon teszik.

Hogy mit gondolnak erről Jugoszlávia népei, ezt nem kell magyarázni. Nem kell magyarázni, hogy a mi szívünkben és a mi tudatunkban olyan mélyen gyökerezik néhány ragyogó név, hogy az, aki megkísérli beszennyezni ezeket, az nem ér el egyebet, mit hogy önmagát piszkolja be.

De mit szól ehhez Kerekes János? Mit gondol minderről?

Magyar elvtársaink nagy sikere volt, amikor Kerekes János hinni kezdte, hogy valóban létezik népi politika is, azaz a szabad népek becsületos, széttéphetetlen testvéri együttműködésén alapuló politika. Még nagyobb sikert értek el magyar elvtársaink, amikor Kerekes János szégyenkezni kezdett mindazért, amit korábban gondolt, kívánt és cselekedett.

És most? Kerekes János zavarodottan kérdezi: hogy lehet az, hogy a magyar demokrácia vezetői ma éppen az ellenkezőjét mondják annak, amit a tegnapi napig állítottak Jugoszláviáról? És okvetlenül arra a megállapításra kell jutnia, hogy hazudnak neki. Vagy tegnap hazudtak, vagy ma hazudnak. Ha igaz volt, amit tegnapig állítottak Jugoszlávia népeinek példátlan erőfeszítéseiről, Jugoszláviáról, Tito marsallról — akkor hazugság amit ma mondanak.

A magyar elvtársak elérték, hogy Kerekes János megindult az új úton, most pedig saját maguk rombolják azt, amit elérték Kerekes János átváltozásában. Azt mondják neki, hogy Jugoszlávia — és Jugoszláviában semmi — éppen semmit sem ér. Ami azt jelenti, hogy Kerekes János, az a régi, nem is volt olyan téves úton, amikor »magyar feletsőbbéggel« nézett azokra a jugoszláv nagyvárosi hóbortban szenvedőkre, akik ellentálltak és még mennyire ellentálltak Hitler egész európai erődjének. Ami-

kor a magyar demokrácia vezetői azt mondják Kerekes Jánosnak, hogy Magyarország a példa, Jugoszlávia viszont »trockista«, »buharinista«, »imperialista«, »nacionalista« — mindezek az idegen szavak hidegen hagyják Kerekes Jánost: de úgy látja, hogy mindez igazolja a régebbi magyar politikát, mivel a magyar demokrácia vezetői még becsmérlőbb kifejezéseket keresnek, amikor Jugoszláviáról és Jugoszlávia hőseiről beszélnek.

A magyar vezetők nincsenek tekintettel Jugoszlávia közvéleményére. Az a felfogásuk, hogy így kell cselekedniök, amikor Jugoszláviáról van szó. Az önmaguknak kiosztott szerep nem irigylésreméltó. Ha a magyar vezetők nem tudnák olyan bizonyosan, hogy semmiféle hatalom sem ingathatja meg Jugoszláviát hűségében a szocializmus eszméi és alapelvei iránt, a Szovjetszövetség és a felszabadító és a munkásmozgalom iránt, óvatosabbak, taktikusabbak lennének cseppet sem irigylendő szerepük betöltésében. Ezzel szemben azt hinné az ember, hogy a magyar elvtársaknak tekintettel kellene lenniök Kerekes Jánosra, arra a Kerekes Jánosra, akit visszalöktek az alig feledett sovinizmusba és nagyzási hőbortba.

Amikor 1947-ben, huszonhatévi emigráció után először jártam Magyarországon, megfordultam Kőbánya egyik gyárában és beszéltem a munkásoknak az új Jugoszláviáról, a felszabadult magyar nép testvériségéről Jugoszlávia népeivel. Könnyekig meghatott az a szívből jövő lelkesedés, amellyel a magyar munkások minden szót üdvözöltek Tito Jugoszláviájáról. Új Kerekes Jánost láttam magam előtt. Ez az új Kerekes János gondolkodik, tépelődik, ítél és meg tudja különböztetni a hazugságot az igazságtól.

Hogy létezik ez az új Kerekes János, ez minden bizonnyal magyar elvtársaink, a magyar demokrácia mai vezetőinek érdeme. Tulajdon műüket nem fog sikerülni lerombolniok.

Szerencsés Ferkó

Bácskai népmese

Elmesélte Molnár G. Károly, Zenta*

(Ács József rajzaival)

Vót a világon egy házaspár. Annak vót egy gyereke meg egy lánya. A lány vót időssebb, a gyereket Ferkónak hitták. Végtire oszt az édesanyjuk meghalt, árván marattak. Az apjuk meg újba megnősült. A mustoha anyuknak nagyon nagy szákák vótak a szemibe a gyerekek, mindenáron szerette vóna láb alú tenni őket. Végtire aszmonta az urának, hogy csinájjon valamit a gyerekekke, mer hogyha nem csinál, hát ű ott-haggya. Az ember meg nagyon szerette a második feleségit, ehatározta, hogy maj másnap kivezeti őket az erdőbe és otthaggya őket.

Regge, amikő főkenek, aszongya nekik:

— Na gyerekeim, gyertek, maj kimenyünk az erdőbe gajiat szenni.

Akkő a lány teleszette a zsebit pernyéve. Amere vezette az apjuk őket, ű mindig szórta a pernyét utánnuk. Akkő, mikő jó beértek az erdőbe, aszmongya az apjuk nekik:

— No, gyerekeim, maraggyatok itt, szedegessetek, maj én emék arébb, megnézem hátha ara több van.

E is ment, vetett egy vargabétűt, ement haza, a gyerekeket otthatta. Lesték, várták a gyerekek az apjukat, de nem gyűtt vissza és má esteledett. Aszmongya a lány a gyerekeknek:

*) A mese gyűjtője fonetikus írásmóddal jegyezte fel az elbeszélő Molnár G. Károly meséjét, a bácskai paraszti nép kiejtése, beszédmodora szerint írta le Szerencsés Ferkó történetét. A nyomtatásban azonban — technikai okokból — nem adhatjuk vissza a helyesírás szabályától helyenként erősen eltérő kiejtés helyes fonetikáját, a rendelkezésünkre álló nyomdai fogyatékoság lehetetlenné teszi, hogy pontosan, a valóságnak megfelelően jelölhessük a népi-paraszti beszédben változásokat szenvedő, csukuló kiejtést.

Nem jelölhattuk — az ilyen írásoknál, ennél a műfajnál szokásos módon — a mássalhangzók kiesése folytán hosszú hangzókká alakuló rövid mássalhangzók megfelelő kiejtését (avvá = avval, ára = arra, sokká = sokkal, ê = el, êmék = elmék, elmegyek, êverték = elverték, amêre = amerre stb.), sem pedig a mindennapi — nemcsak a paraszti beszédben — előforduló zárt e (ë) hangot (mëgnézem, mëntek, szëdëgessëték, öccé stb.).

Akadálytalanul, a hangzásnak megfelelően jelölhattuk azonban fonetikus kiejtését olyan esetekben, amikor a mássalhangzók kiesése folytán o, ö, u, ü hangzók változtak hosszú hangzókká (fórasztófű = forrasztófű, vótak = voltak, földhő = földhöz, kő = kell, Ferkóbú = Ferkóból, tüvestű = tövestől stb.).

A mese olvasása közben, a helyes értelmezés érdekében feltétlenül í gyelemben kell venni a fontosabb elmondottakat, mert enélküi — az elváltozott kiejtésben — helyenként értelmetlenné torzul a szöveg. — A szerkesztőség megjegyzése.)

— Gyerünk, kisöcsém haza, mer a mi apánk má nem gyün értünk.

Útnak is indútak, mindenütt a pernyenyomon mentek, úgy hogy hazatanátak. Má egész be vót sütétedve. Megátak az ablakná, halgatództak. Hát az apjáék éppen akkó végezték be a vacsorát és maratt valami kis étel a vacsorábú. Nagyot sóhajtott az apja:

— Ej — aszmongya — ha itt vónának az én kis gyerekeim, de jó ízűn megennék.

Erre a szóra a lány beszóll, hogy:

— Itt vagyunk édesapám!

Kiszalatt az édesapjuk, behíta őket:

— Gyertek be, édes gyerekeim!

De a mostohájukat a méreg maj szét vette.

Megették azt a kis vacsorát, aztán lefeküttek. Az asszon egész éjjel duzzogott az urára, hogy csinájjon valamit a gyerekekke!

Másnap meginn aszmondia az ember:

— Gyertek, maj kimenyünk az erdőbe gajjat szenni.

Akkó a lány telerakta zsebit korpáva. Amere mentek, hát mindenütt szórtá. Akkó még méjebben bevitte az apja őket, hogy maj nem tunnak visszagyünni. Akkó megin aszmonta:

— Csak szedegessetek itten, én emék körűnézek, hátha többet tanálok.

Lesték, várták az apjukat, de nem gyütt vissza, otthagya őket. Kezdet estelenni. Aszmongya a lány az öcsinek:

— Gyerünk kisöcsém haza, mer az apánk itt hagyott, nem gyün értünk.

És akkó mindenütt azon a korpanyomon, amit elszórt, mentek hazafelé.

Sütét vót, mire hazaértek. Megátak az ablakná halgatódzni. Hát a vacsorát szintén akkó fejezték be az apjáék. Megin maratt egy kis étel, aszmongya az apja:

— Ej, ha itt vónának az én gyerekeim, de jó ízűen megennék szégyenek!

Akkó a lány beszóll:

— Itt vagyunk, édesapám!

Kiszalatt az ember:

— Gyertek be, édes gyermekeim! — Odatta nekik azt a kis vacsorát, megették és lefeküttek, de a mostohájuk nagyon pattogott az apjukka:

— Nem is akarja őket elhagyni! Mér nem öli meg őket ott az erdőbe?!

Reggel, hogy fölébrettek:

— No, gyerekeim, gyerünk — aszmongya az apjuk — kimenyünk az erdőbe gajjat szenni.

A lány oszt kölessé rakta meg a zsebit és amere mentek, mindenütt szórtá, hogy maj azon megin vissza túnnak gyünni. De ahogy szórtá, utánuk meg a madarak min főszették. Az apjuk osztán sokka bejebb vezette az erdőbe, mind azelőtt a két napon. És aszmonta nekik:

— Na, csak szedegessetek én maj emék arébb, megnézem van-e több, mingyá gyüvök.

Otthatta őket, és ement egy kerülő úton, haza. Kezd estelenni, aszmongya a lány az öcsinek:

— Gyerünk kis testvérkém, haza, má nem gyün értünk a mi apánk!

Ere-ara ögyelegnek, de a kölesnyomot sehun se tanájják, mer a madarak min főszették. Úgyannyira, hogy sehogyse tuttak az erdőbű ki-gyünni, etévettek.

Végtire oszt efáratlak, tanátak egy kis barlangfélék, behúzóttak oda, ott alutlak. Mikó oszt főébrennek, szétnéznek, de akármere mennek, se-mere se tunnak kimenni. Végtire oszt beletöröttek sorsukba, a hiábavaló keresésbe. Vadgyümölcsöket szedegettek, fagyókereket, evették az ése-güket.

Hát sokáig ott élösköttek, úgyannyira, hogy a Ferkóbú legén lett. De ojan erősnek érezte magát, hogy kissébbforma fákat tüvestű szaggatott ki, mikó jókedve vót. Aszmongya eccé a nénnynek:

— Hallod, édes néném, mink itt nem lehetünk örökké!

— Hát hová tudunk menni? — mongya a lány. — Nem tudunk kimenni az erdőbű!

Aszmongya a Ferkó:

— Ha mindég csak egyfelé menyünk, valamikó csak elérjük-a széllit.

Hát mentek, mendegéltek sokáig, hát eccé egy tisztáson rábukkan-tak egy elhagyott kastélra.

— Na — aszmongya a Ferkó — ide bemegyünk, megnézzük, ki lakja ezt a kastélt!

Nénnye aszmongya:

— Ne mennyünk be, hátha haramiják lakják és ha bemenyünk, meg-ölnék.

De a Ferkó ojan erősnek érezte magát, hogy nem akart féni:

— Ide bemenyünk — aszmongya — akármí történik!

Hát oszt be is mentek, szobárú, szobára jártak, de sehol senkit nem tanátak. Aszongya a Ferkó:

— No itt megtanyázunk.

— Hát — aszmongya a nénye — hogyha mi itt elalszunk, valaki hazagyün és megöl bennünket?

— Na — aszmongya — majd azon is segítünk! — Az udvar közepin vót egy nagyon lombos vadgesztenyefa, de nagy. Majd én főviszek egy ajtót a fára, majd ara ehelezkedünk, lefekszünk.

Megfogott egy ajtót, fővitte ara a lombos fára, úgy eheleszte, hogy lentrű nem lehetett látni. Akkó fősegítette a nényit, ő is főment, lehe-verettek, oszt jóízün ealutlak.

Az éccaka valami lármát hallanak. Akkó értek haza a haramiják, ti-zenkét haramija. Mind a tizenkettő odatelepedett a fa alá. Eggy oszt el-kezdett tüzet rakni, főzni, jó pörkölt paprikást. Mikó má körülbelű meg-főtt, Ferkónak nagyon csavarta az órát a paprikásszag, mer éhes vót. Aszmongya nénnynek, mennyen át egy másik ágra, de csendesén! De a haramiják ojan beszédde vótak a fa alatt, hogy még ha lúnek se hajják meg.

Mikó asztán a lány átment a másik ágra, leheleszkedett, a Ferkó az ajtót elükte a haramiják közé. Azok annyira megijettek, hogy szétsza-lattak, ük meg oszt lementek a fárú, neki ütek, oszt ettek.

Másnap osztán eggy haramija aszmongya a többinek:

— Én leszek ujan bátor, hogy visszamék, oszt megnézem, mi az. Ha nincs veszél, akkó visszagyüvök hozzátok, de ha nem gyüvök, akkó megtuggyátok arrú, hogy baj, veszél van ott.

Mikó visszament, láttya hogy Ferkó van ott meg a testvére.

— Há — aszongya — ezekke maj ebánok én.

Nekiment a Ferkónak, Ferkó meg ekapta, a hóna alá csapta, oszt levitte egy pincébe. Erőssen odaköötözte egy gerendához:

— Na — aszmongya — itt fogsz most meghalni éhen.

Űk tovább is ottmaradtak a kastélba, a Ferkó esinát magának nyilat jó hajlós fából és kiment vadászni mindennap nyulat vagy amit bírt, evve étek.

Egy napon kiment szintén vadászni, a nagylány meg kíváncsi vót, hogy él-e még a haramija a pincébe. Kinyitotta az ajtót, a haramija meglátta:

— Ugyan húgom — aszmongya — aggy egy ital vizet tenéked talán nem olyan rossz szíved van, mind a testvérednek!

A lány vitt neki vizet. Aszmongya a haramija:

— Eressz e, húgom, engemet!

— Delhogy eresztelek, megöl az öcsém!

— Eresszé el, nem öl meg, mer én téged is elviszlek, szeretlek, eveszlek feleségű.

Ugyannyira, addig beszélgettek, hogy a lány is beleszeretett a haramijába. Aszmongya a haramija a lánynak:

— Hogy kék etenni ezt a te öcsédet lábalú, hogy mi eggyek lehetünk?

A lány aszmongya:

— Nem tudom, mer nagyon erős.

Aszmongya a haramija:

— Tudod mit? Tedd magad betegnek, hogy nagyon beteg vagy. Van itt az erdőbe egy nagy farkas, annak éppen most kis kölke van; mongyad, hogyha annak a kisfarkasnak a szívéből ehetné, meggyógyúná. Maj szétszedi az!

Hazamén a Ferkó a vadászatrú. Láttya, hogy a ménnye az ágyba van:

— Hát téged mi let?

— Jaj, nagyon beteg vagyok, tán meg is halok.

Aszmongya a Ferkó:

— Hát mit csináljak, hogy meggyógyújjá?!

— Az előbb eszunnyattam és aszt ámostam, hogy van itt az erdőbe egy farkas, annak éppen most van kisfia. Ha én annak a kis farkasnak a szívéből ehetnék, meggyógyúnák.

Ferkó fokta a nyilat, útnak vette magát, meg is tanáta a farkast, ráfokta a nyilat, de aszmonta a farkas:

— Ne lüjj, Ferkó, tudom, mé gyüssz, odadom szívessen a gyerekeimet, de hogyha nem kő, akkó ne öld meg, hanem vidd ki a szemétdombra, símicd meg háromszó és ereszd e, az maj visszagyün ide.

Akkó a Ferkó megfokta a kis farkast és vitte haza. Mikó meglátta a ménnye:

— Jaj — aszmongya — engedd el, ússe eszek belüle, útálom, még jobban megbetegedek!

Ferkó kivitte a szemétdombra, megsímította háromszó. Aszmongya a kis farkas:

— Köszönöm, édes gazdám, hogy ilyen jószívű vótá hozzám. Nesze ez a síp, ha valamikő bajba lesző, csak fújd meg eszt a sípot, röktön ott leszek segiccségedre.

Másnap regge megin kiment Ferkó vadászni, a ménnye meg lement a pincébe a haramijához. Kérdi tüle a haramija:

— No, ehoszta a kis farkast?



Aszmongya a lány, hogy elhoszta, de semmi baja se történt űneki.
— No, nem baj — aszmongya — tedd magad megin betegnek. Van itt az erdőbe egy nagy medve, annak is kölke van, maj ebánik az vele! Hazament a Ferkó, hát a nénnye fekszik:

— Na, té még mindig nem letté jobban?

— Tán sose is leszek. Az elébb aluttam egy kicsit és azt ámottam, hogy van itt az erdőbe egy medve, van neki egy kisfia: ha annak a szívbü ehetnék, tán jobban lennék.

Ferkó fokta a nyilát, útnak indult, meg is tanáta a medvét, ráfokta a nyilat. Aszmongya a medve:

— Ne lűjj, Ferkó, tudom, mé gyűssz, én odadom szívessen. Csak ha nem kő, akkó ne öld meg, hanem vidd ki a szemétdombra, símicd meg háromszó, maj visszagyün!

Fővette oszt a Ferkó a kis medvét, ballagott vele hazafelé. Mikó hazaért, nénnye má messzirű kajabál:

— Jaj, ne hozd azt a csúnya állatot, még betegebb leszek tüle, ha csak látom is.

Akkó a Ferkó kivitte a szemétdombra, megsímitotta háromszó és letette. Aszmongya a kismedve:

— Köszönöm, édes gazdám a jószívűségedet; nesze ez a súp, ha bajba lesző, csak fujjá bele, röktön ott leszek a csegiccségedre.

Másnap szintén kiment vadászni, nénnye meg igenest a pincébe a haramijáhó. Aszmongya a haramija:

— Na, elhoszta a kismedvét?

— Elhoszta — aszmongya — de űneki semmi baja se lett.

— Hát, nagyon erős ez a Ferkó! — aszmongya a haramija. — Na de tegyük még egy próbát vele, Csak tedd magad betegnek. Van itt az erdőbe egy oroszlány a kisfiáva, maj ebánik az vele!

Hazamén a Ferkó, a nénye csak az ágyba van.

— Mi van veled, édes néném, csak nem akarsz jobban lenni?!

— Hát nem tudom — aszmongya — most meg má aszt ámottam, hogy az erdőbe van egy oroszlány, annak a kisiának a szívéből ha ehennék, tán meg is gyógyúnnék!

Akkó Ferkó fokta a nyilat, ment az erdőbe, meg is tanáta az oroszlányt, ráfokta a nyilat, de az oroszlány aszmonta:

— Ne lűjj, Ferkó, tudom mé gyűssz, odadom szívessen: csak ha nem kő, akkó ne öld meg, vidd a szemétdombra és símicd meg háromszó, engedd e, maj visszagyün.

Ferkó fővette a kisoroszlányt, vitte. Hazaért vele, mán a nénye messzirű kajabája:

— Be ne hozd aszt a csúnya állatot ide, mer még sokka rosszabbú leszek.

Ferkó kivitte a szemétdombra, háromszó megsímitotta és letette. Aszmongya a kis oroszlány:

— Köszönöm, édös gazdám, a jószágodat, hogy nem ölté meg. Nesze ez a súp, ha bajba leszó, fűjjá bele, röktön ott leszek a segícsegedre.

Másnap szintén kiment vadászni, a lány meg röktön le a pincébe a haramijához. Aszmongya a haramija:

— Elhoszta a kisoroszlányt?

— Elhoszta, de úneki semmi baja se lett.

Aszmongya a haramija:

— Nem tudom, hun van benne az erő?!

A lány szintén mongya:

— Én se tudom.

— Van — a haramija mongya — az asztalfiókba egy vékony selemkötél. Jókedvet mutassá neki, ha hazagyün és dícsérd az erejét, hogy milyen erős és mongyad neki, hogyha evve a selemkötélle összekötözne a kezit, szét bírná-e szakajtani. De nagyon jó kedvet mutassá neki!

Hát mikó hazaér a Ferkó, nagyon vígnak tanáta a testvérít. Nagyon megörűt ennek.

— Na — aszmongya — jobban letté?

— Jobban! — nevetgét a lány. — Én úgy nézem, ojan erős vagy, hogy az oroszlánytú se fész!

Aszmongya a Ferkó:

— Hála Istennek, van erőm elég.

— Téged ha valaki megkötözne, könnyen megszabadúná, mer szét-szaggatná a kötelet.

— Ajajj — aszmongya — még karomvastagságú kötelet is szét-szakítanák.

— Van itt — aszmongya — ez a vékon kötél, evve megkötném a kezedet, ugyan szeretném látni, hogy hogyan szakajtod szét.

— Na, tejen kedved. Itt a kezem, kötözd meg.

Testvérje oszt mekkötözte avva a selemkötélle:

— Na most szakajcsd szét!

Próbágttya a Ferkó, de sehogyse bírta elszakítani. Mán a kezeibű fojka a vér, bevákta a kötél, de nem bírta elszakajtani. Monta is a testvérjének, hogy óggya el, az meg ahe'ött, hogy előtta vóna, kiszalatt a szobábú, lement a pincébe és eeresztette a haramiját.

Mén be a haramija egy bárdá oszt aszmongya:

— Na most, kutya Ferkó, véged van, ütött az órád!

Látta a Ferkó, hogy veszve van, aszmonta hát neki:

— Én se öltelek meg, hát te se öjji meg engem!

— De én megöllek, mer te veszélles vagy!

Akkó aszmonta a Ferkó:

— Ha má evszed is az illetemet, bár annyit eneggyé meg, hogy öregapámrú maratt három kis sípom utójjára megfújhassam.

Enevette magát a haramija:

— Na ez se nem árt, se nem használ, fújjad akár egy óráig is!

Hát nagynehezen előszette a sípjait, belefújt egymásután mind a háromba. Nem telt bele egy pár perc, betörték az ajtót: ott termett a farkas, a medve meg az oroszlány:

— Mi a bajod, édes gazdánk — aszmongyák. — Micsinyáijunk evve a haramijával, aki téged megköztösztetett?

— Csinájjatok vele, amit tuttok és engem szabadíccsatok meg.

A medve ekapta a haramiját, úgy magáho szorította, hogy röktön meghalt. Az oroszlány meg eharapta a selemkötelet. Akkó Ferkó mekfokta a haramiját, bedobta abba a pincébe, ahun meg vót kötözve. Akkó mekfokta testvérít, azt is lelükte hozzá, oszt rájuk zárta az ajtót. Aszmonta a nénnynek:

— Ha életibe szeretted, szeresd holta után is; az lesz a te eledeled.

Ű meg a három állattyáva útnak indút.

Mennek, mendegélnek, hát eccé odaérnek egy nagy városhó. Láttya a Ferkó, hogy földigérő fekete zászlók vannak a házakon. Bekopoktat egy házhó, mer má akkó este vót. Kigyütt egy öregasszony, aszmongya neki Ferkó:

— Ugyan öreganyám, meg lehetne-e itt az éccaka alunni?

— Meg lehetne — aszmongya — de én félek a maga állattyaitú!

— Ettú — aszmongya — ugyan ne féjjen, mer ez nem bánt senkit.

No oszt akkó bementek a szobába. Kérdezi Ferkó az öregasszont, hogy mé vannak ezek a fekete zászlók?

— Ez azé van — aszmongya — hogy ebbe a városba kevés a víz, mer csak egy kútba van víz, aztat meg egy tizenkétfejű sárkány őrzi és csak úgy ád vizet, ha minden évbe egy fiatal lányt annak neki. Sor-sot húznak, hogy aki kihúzza, annak menni kő, akárki az. Most éppen a szépséges királkisasszonyra kerül a sor, annak kő menni. Azér van ez a nagy gyász. És a királl kihirdette, hogy aki megmenti a lányát a sárkánytú, annak aggya feleségül, meg fele királlságát.

Mikó oszt fölvirrattak, Ferkó igyenöst főment a királlhó, jelentkezett, hogy ő majd megmenti a lányt. Déli tizenkét órára köllött a kútná lenni a lánynak, odáig kísérték, akkó oszt otthagyták a Ferkót a három állattyáva meg a királkisasszonyt.

A kútná vót egy magos fa, ara a fára főmászott azelőtt egy udvari tanácsos. Következik a tizenkét óra, benéz a Ferkó a kútba, vérös, bugybuborékos víz buggyan fő. Kiüti ám a fejit a sárkány a kútbú:

— Áhá — aszmongya — kettőt is hoztak, nemcsak egyvet!

Aszmongya a Ferkó:

— Hoztak ám, de egyik se lesz a tied!

Akkó a sárkány kiugrott a kútbú, összecsaptak a Ferkóva, verték egymást a földhó nyakra-főre. Utójjára má nem áhatta az oroszlány, aszmongya a többinek:

— Hát mink mit bámulunk itten?

Nekiestek a sárkánynak, szaggatták, ahogy tutták minden ódarú, úgyannyira, hogy legyőzték a sárkányt. Akkó a Ferkó kivette bicskáját,



levagdosta a sárkány nyelve hegyeit, oszt fölfűzte.

A királkisasszon leült a fa alá, Ferkó meg, hogy e vót fáradda, melléje telepedett, oszt beletötte a fejét az ölibe és elalutt nagyon méijen. Aszmongya az oroszlány a farkasnak:

— Maj mink is alszunk ekkicsit, te meg örköggyé!

Űk is ealuttak, de végtire a farkas is ealutt. A király tanácsos meg mászik le a fárú. Megfenyegette a királkisasszonyt, hogy ne merjen szóni, mer vége az életinek. Legyütt a fárú, évágta a Ferkónak a nyakát. Megfokta a királkisasszonynak a karját, vezette hazafelé: az útba ráparancsót, hogy ne merjen senkinek se szóni, hogy nem ű mentette meg, mer ha szól, vége az életinek. Amikó hazaértek, kifeszítette a tanácsos a mejjiit, hogy hát ű mentette meg a királkisasszont.

A kútná meg legelsőnek az oroszlány ébrett fő. Meglátta gazdájját, hogy el van vágva a nyaka, főrázta oszt a medvét is meg a farkast is. A medve a farkast jó pofon vágta, mer elalutt:

— Hát most — aszmongya — nincs más hátra, egyik főrasztó fűjé mennyen, a másik éllesztőjé.

A farkas ott maratt örkönni, a medve meg az oroszlány ement. Hogy mén a medve, tanákozik egy kijóva, tele van a szája főrasztó iűve. Aszmongya a kijónak:

— Aggyá abbú a forasztó fűbű!

— Dehogy adok — aszmongya — kő nekem is: kisfiamon körösztüment a kocsi, kétfelé vágta, ara akarom főhasznáni.

De a medve rálépett a kijóra, elvette tüle az egészet.

Az oroszlány meg tanákozott egy pocokka. Annak a szája meg tele vót éllesztő fűve.

— Aggyá abbú az élesztő fűbű valamennyit.

— Dehogy adok, kő nekem is, mer a kisfiamra rágurút egy kű, agyonnyomta, azt akarom főéleszteni.

Az oroszlány asztán a nyakára hágott, evette tüle mind.

Mikó oszt odaértek, mingyá hozzáfoktak a munkához. A farkas illesztette a fejét a törzsihő. Mekkenték fórasztó fűve, odaforott. Hát akkó látták, hogy a farkas nem jó tette fő a fejét, hátrafelé volt az ábra-zattya. Akkó a medve adott néki egy jó pofont, az oroszlány meg lehia-rapta Ferkó fejét (Úgy láttam, mind most). Akkó megigazították ren-dessen, összefórasztották, élesztő fűvet gyugtak a szájába. Hát eccé-csak főébrett:

— Ej — aszmongya — de ealuttam!

Aszmongya az oroszlány:

— Ealuttá vóna ám örökre, hogyha mink nem vagyunk!

Akkó emeséték neki, hogy mi történt, Ferkó ement ahó az öreg-asszonyhó, ott csapott tanyát. A királli udvarba meg áll a lakodalom. Aszmongya a farkas a Ferkónak:

— Édes gazdám, én emék, megnézem a lakadalmat, még sose láttam, milyen a lakadalom!

Beért a kastéludvarba:

— Hajrá, pujrá! — hajigálnák, ütnék, vernék. A királlkisasszony menyasszony meg éppen kinézett az ablakon. Kiüzent, hogy ne bāncsák azt az állatot, hanem inkább eresszék be és tarcsák jó. Meg rakjanak meg egy kosarat, hagy vigyen élelmet a gazdájának is.

A királli tanácsos is meglátta a farkast, egymásután kéccé kilete a hideg iettibe. A farkas oszt visszament, vitt egy kosár élelmet. Jólaktak minnyájan, Ferkó is, a medve is, az oroszlány is.

Másnap aszongya a medve:

— Édes gazdám, én is emék, megnézem eszt a lakadalmat, én se láttam még soha lakadalmat!

Aszmongya a Ferkó:

— Te ne menny e, mer te maj pofoszkocc!

De addig könyörgött, hogy eengette.

Hogy beér a kastéludvarba, oszt meglátták, mingyá körúkapják:

— Hajrá, pujrá!

A közelibe esett valaki, aszt jó pofonvágta, hogy csak úgy hanyat esett. Meglátta a királlkisasszon az ablakon:

— Ne bāncsátok — aszmongya — eszt az állatot, hanem ereszétek be, tarcsátok jó és rakjatok meg egy kosarat, hagy vigyen a gazdájá-nak is!

De a tanácsos is meglátta! Kéccé kilete egymás után a hideg. Mikó fölereszti a hideg, egyre erőtet, hogy mennyenek má eskünni: mer egyre attú fét, hogy majd Ferkó is meggyün. De a királlkisasszon mindig csak halasztgatta az esküvést.

Mikó oszt a medve hazaért a kosárra, jólaktak minnyájan. Harma-dik nap az oroszlány aszmongya:

— Édes gazdám, én is emék a lakadalomba, én se láttam még laka-dalmat!

— Na — aszmongya — téged nem eresztelek magadat, te goromba lesző! Hanem hát, ha erőve e akarsz menni, én is mék veled, mennyünk minnyájan.

Mikó beérnek a kastéludvarba, nekiesnek a Ferkónak a vendégek:

— Kifele innen! Mit akar itt ez a medvetáncótató?!

Meglátta a királkisasszon, kiűzent.

— Ne báncsátok aszt az embert, meg azokat az állatokat, mer azok az én megmentőjím!

De má akké a tanácsosnak a fogai úgy szótak, mind a kerepölő.

Bement a szobába a Ferenc. A királkisasszon, mingyá elibeszalatt és a nyakába ugrott:

— Édes szívem, szép szerelmem, én a teid, te az enyím.

Aszmongya az oroszlány a gazdájának:

— Édes gazdám, micsinájjumk evve a gyilkossa?

— Hát vigyétek ki — aszmongya — a szemétdombra, oszt addig hajigájjátok egymásnak, még akkora nem lessz, mind egy cérnaguriga.

Hánták-vették egymásnak, de sehogyse akart efonni, mindég egy naceságba vót. Megharagudott az oroszlány, únta a dógot, egy jó darabot elharapott belüle, megette. Meglátta a medve, az is egy jó darabot, akkó a farkas is, így oszt hamarossan akkora lett, mind egy guriga.

Mikó evve végesztek, akkó aszmonta az oroszlány a Ferkónak:

— Na édes gazdám, miránk má most nincs szükség, emegyünk. Éjjetek boldogú.

Útnak is vették magukat, otthatták a gazdájukat.

Ferkó meg megesküdött a királkisasszonnya oszt étek boldogú, még tán máma is ének.

FIGYELŐ

A műkedvelő együttesek évi versenye

I.

Április 2-án és 3-án zajlottak le Noviszádon a kultúregyesületek és tömegszervezetek műkedvelő színjátszó csoportjainak és az amatőrszínházak ezévi versenyének záróelőadásai, amelyeken a szerb-horvát, magyar, szlovák, román és ruszin műkedvelőcsoportok legjobbjai léptek fel. Ez volt a befejezése a Vajdaságban szokatlanul nagyméretű kulturális megmozdulásnak. A selejtező és a záróversenyen 241 szerbhorvát, 73 magyar, 32 román, 24 szlovák és 10 ruszin, tehát összesen 380 színjátszó csoport és amatőrszínház vett részt.

Ezzel a jelentős kultúreseménytel kapcsolatban érdemes rövid visszapillantást vetni a műkedvelő egyesületek és színjátszó csoportok munkájának fejlődésére.

1945-ben műkedvelő csoportjaink számbelileg gyarapodtak valamivel, de repertoárjuk nagyjából még a régi maradt. Bemutattak jó darabokat is (Szakadék, Miniszterné, Sáríbíró, Ludas Matyi, Csehov-darabok, Karnyóné, A lázadók, Nem pihen a kalapács stb.), de ugyanakkor igen gyakran találkozhattunk olyan »színművekkel« is mint amilyenek »Kutya legyek«, »Dániel ne bögi«, »Egy óra az örültek házában«, »Barna ki lesz csapva«, »A varázsló« és még sok álnépszíniével, értéktelen, sőt káros operettekkel stb. Tekintettel arra, hogy jó színdarabok szempontjából valójában igen szűkösen állunk, a »Színpadunk« füzet sorozata lett volna hivatva arra, hogy ezen többé-kevésbé segítsen, mert könnyen betanulható, különösebb díszleteket és kosztümöket nem igénylő, haladószerű, szórakoztató és nevelő, a mai társadalom problémáival foglalkozó színműveket hozott. És mindamellett, hogy meglehetősen példányszámban jelentek meg az említett sorozat füzetei, a bennük közölt színdarabokat aránylag kevésszer mutatták be. A műkedvelők jórésze — de talán még inkább az egyesületek vezetői — azzal érveltek, hogy »a régi darabokat a közönség jobban kedveli, ha azokat adjuk, több a jövedelem, az egyesületnek pedig pénz kell!« Valójában pedig még dúlt bennük a harc a régi és az új között. A mult szellemi hagyatéka még nyomasztóan éreztette hatását és — ami talán a legfontosabb — még sok helyen nem látták világosan, milyennek kell lennie az egészséges műkedvelésnek és távolról sem voltak tisztában azzal, milyen nagy feladatok várnak a műkedvelő színjátszásra az új ember szellemi fejlesztése tekintetében, lévén a műkedvelés kultúrmunkánkban talán legeredményesebb és a közönséget legjobban vonzó ága.

A Vajdasági és később a volt Jugoszláviai Magyar Kultúrszövetség tevékenysége, de különösen Pártunknak ezen a téren végzett felvilágosító és irányító munkája, a napisajtó és a HÍD bírálatai nem voltak hiábavalók: évről-évre javult a helyzet és igazolta a haladó eszmék igazát. Nemcsak hogy nem veszítettük el a közönséget a haladószerű és komoly társadalmi problémákat feltáró színdarabok bemutatásával, ellenkezőleg: műkedvelőink előadásai mind nagyobb látogatottságnak örven-

denek, népünk kultúrigényei állandóan növekednek, ami a kultúregyesületek megalakításához, igényesebb repertoár-politikához, tevszerűséghez és jóval magasabb színvonalhoz vezet.

A múltévi műkedvelőverseny után a HID-ban már ezt a megállapítást olvashatjuk:

»Műkedvelő színjátszásunk, amely pár esztendővel ezelőtt még a vidéki komédiázás legalacsonyabb színvonalán mozgott és amely az öncélú primadonnáskodáson kívül jóformán semmit sem nyújtott a közönségnek, de a legtöbb esetben magának az egyesületnek sem — ma már értebb, emelkedettebb színvonalon áll és tárgyilagosan megállapíthatjuk: igényesebb munkát végez. A műkedvelő színjátszás irányítói és művelői — egynéhány kivételével — végre fölismerték, hogy a színpad nem csupán a szórakoztatást és főleg nem az öncélú mulattatást, hanem mindenkinek előtt a nevelés földadatát állítja a műkedvelő elé. A kettős nevelését: az önnevelést, amely az együttes minden tagját világnézeti és kulturális tekintetben erősíti — és a népművelést, amely a jól megválogatott műsor helyes földolgozásán és előadásán át érvényesül.«

A fenti megállapítás már határozottan azt bizonyítja, hogy műkedvelésünk »magáratálalt« és jó úton halad.

Meg kell említenünk a kultúréletünket is átfogó versenyt és verseny-szellemet, amely a többi hatóerővel együtt igen fontos feladatot végzett kultúréletünk, tehát a műkedvelő színjátszás gyors átalakítása szempontjából is. Éppen a verseny nagy mozgósító ereje hívott életre minden évben újabb és újabb kultúregyesületeket és műkedvelőcsoportokat s nagyban hozzájárult az előadások színvonalának emeléséhez, valamint a helyes darabmegválasztáshoz. Továbbá: a már megalakult, de csak időszakosan működő egyesületek jórésze fokozatosan áttért az állandó munkára, úgy hogy folyton nő azoknak az egyesületeknek és műkedvelőcsoportoknak a száma, amelyek már egész éven át folytatták hasznos munkálkodásukat. Amellett, hogy erősen előrelendítette a műkedvelők önképzését, pozitívan hatott a verseny a közönségre is: jobban megválogatott és alaposabban előkészített színdarabokat láthatott. A verseny, az összehasonlítás lehetősége vonzólag hatott a közönségre és jelentősen növelte a nézők számát. Az idei verseny folyamán — két hónap alatt — megtartott magyar versenyelőadásoknak 43.000 nézője volt!

Az első vajdasági műkedvelőverseny 1946-ban zajlott le az akkori Vajdasági Műkedvelőegyesületek Szövetségének rendezésében. 172 csoport részvételével. Ezen a versenyen kevés magyar műkedvelő együttes vett részt. 1947-ben, a második versenyen már 30 magyar színjátszó csoportot láttunk a 171 résztvevő műkedvelőcsoport között. Ezen a versenyen nyilvánultak meg azok a fogyatékoságok, amelyeket már említettünk. A műkedvelőegyesületek harmadik versenyén, 1948 tavaszán, a 163 résztvevő csoport között csak 19 volt magyar. Ezen a versenyen már érvényre jutott az ezen a téren folytatott munka, valamint a verseny hatása: az előadások legtöbbször jó darabválasztásról tanuskodott, fejlődött a díszletezés, jobbák voltak a kosztümök és a szereptudás is kifogástalan volt.

A három verseny eredménye felfedte műkedvelőcsoportjaink jó oldalait, de rámutatott alapvető fogyatékoságaira is. A hibák kiküszöbölése céljából a közben megalakult Vajdasági Kultúregyesületek Szövetsége az ezévi verseny meghirdetése alkalmával újítást alkalmazott: az eddig szokásos minőségi versenyt megelőző két hónapra (1948. XII. 1-től

1949. II. 1-ig) 10 pontból álló előversenyt hirdetett. Az előverseny célja az volt, hogy szervezetileg megerősítse az egyesületeket (műkedvelő csoportokat és amatőrszínházakat) és ezáltal megalapozza a sikeres munka lehetőségeit.

II.

Az előverseny kitűzte mindazon feladatokat, amelyeknek megoldását ma már — tekintettel népünk kultúrigényeire — minden színjátszó csoporttól megkövetelünk:

1. A műkedvelő csoportok tömegesítése új tagok bevonásával
2. A tagok politikai nevelése és szakképzése
3. A vezetőségi ülések rendszeres megtartása
4. A próbák rendszeres megtartása
5. Minél több bemutató előadás rendezése
6. A bemutatott darab minél többszöri megismétlése
7. A nézőközönség számának növelése
8. Vidéki vendég szereplések
9. Vendég szereplések megszervezése az egyesület működési területén
10. Rendes havi jelentésszolgálat.

Az előversennyel kapcsolatban az általános kíváncsi az volt, hogy az egyesületek az előverseny minden pontja alapján versenyezzenek. mert elsősorban is ez lendítené előre fejlődésüket és küszöbölne ki fogyatékságaikat. Hogy egyesületeink milyen mértékben vettek részt az előversenyben (itt csak a versenyben résztvevő 73 magyar csoportról van szó) a következő táblázat mutatja:

Az előverseny egyes pontjaiban	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	I—X
Részt vett	50	49	50	54	47	48	44	15	22	41	400
Nem vett részt	23	44	23	19	26	25	29	58	51	32	330

A táblázatból világosan láthatjuk, milyen fontosságot tulajdonítottak műkedvelő együtteseink az előversenynek. De megmutatja a táblázat azt is, hogy a jövőben mire kell nagyobb súlyt fektetnünk. Még nem lehetünk elégedettek a műkedvelők önképző, szakképesítő és eszmei nevelő munkájával, mert — amint a táblázat mutatja (II) — csak 29 együttes felelt meg e tekintetben a követelményeknek, 44 pedig keveset vagy semmit sem dolgozott ezen a téren. Elégedetleneknek kell lennünk a VIII. (vendég szereplés) és IX. (vendéglátás) rovat adataival is. A többi többé-kevésbé kielégítő (noha a tárgyi adottságok alapján jobb is lehetne) ha figyelembe vesszük, hogy több drámai csoport megalakulását éppen a verseny mozgósító ereje segítette elő. Ezek — mint teljesen új alakulások — még küzdenek a szervezeti nehézségekkel, rövid idő alatt készültek fel a minőségi versenyre és amiatt nem mindenben felelhetnek meg az előverseny követelményeinek. Az új egyesületek és műkedvelőcsoportok további feladata az, hogy folytassák munkájukat és újabb tagokat bevonva, alakítsanak kultúregyesületet, mert célunk, hogy minden magyar lakta községben magyar kultúregyesületet alakítsunk.

Azért tértünk ki részletesebben az előversenyre, mert az idei verseny befejezésével nem szűnt meg ez a munkaforma. Egyesületeinknek és műkedvelő alosztályainknak tovább kell dolgozniuk ezen a téren, mert a jövőévi verseny is két részből áll (az erre vonatkozó utasítást május folyamán kapják meg a kultúregyesületek és amatőrszínházak), azzal a különbséggel, hogy az előverseny nem csak két hónapig tart — mint az idén, hanem az egész 1949 évi munka az előversenyhez tartozik. Ez a tény új feladatok elé állítja egyesületeink vezetőségét. Arra kell törekedniük, hogy az előversenyben felvett munkáium az év folyamán se lassudjék és a verseny feltételeit állandóan teljesítsék.

Az előverseny eredményeinek nyilvántartása során kitűnt a pontos jelentésszolgálat nagy fontossága. Néhány egyesület a verseny folyamán csak azért nem jutott a megérdemelt helyre, mert havi jelentéseik hiányosak voltak és nem érkeztek be időre.

III.

A magyar műkedvelőcsoportok minőségi versenye február 6-án kezdődött és március 27-én fejeződött be. Tekintettel a versenyben résztvevő egyesületek számára (73), a selejtező versenyeket járásonként kellett lebonyolítani. Sőt három járásban (Knezsevá, Kikinda és Kula) a járási versenyek előtt csoportversenyeket tartottak, hogy a járási versenyen már csak a csoportgyőztesek vesznek részt.

A knezseváci járás egyik csoportversenyét Csókán tartották meg. A csókai »József Attila« kultúregyesület műkedvelői Ludas Matyit, a padéi műkedvelők Csehov »Jubileumát« adták elő. A csókai egyesület győzött. A másik csoportverseny Bánátszko Arangyelovón folyt le. Az arangyelovói kultúregyesület Nusics »Analfabétáját« mutatta be, a verbicai műkedvelők »Sári bírót« adták elő, a kereszturi kultúregyesület műkedvelői a »Tévedések napjával« vettek részt a versenyen. A versenyben az arangyelovóiak jutottak tovább.

A kikindai járásban is két csoportban versenyeztek: Tóban és Bocsáron. Tóban a helybeli »Petőfi Sándor« kultúrkör együttese az »Analfabétát« adta elő, a kisoroszi »Petőfi Sándor« nevű kultúregyesület műkedvelői Szuhodolszki színdarabját a »Zöld ágat« játszották. A bírálóbizottság a tóbai együttest találta jobbnak. Bocsáron a beodrai kultúregyesület műkedvelői Nusics »Képviselőjét« mutatták be, a szajáni parasztszövetkezet kultúrscsoportja a »Kutya« című színdarabot adta elő, a bocsári kultúregyesület műkedvelői Gál László: »Rozi néni írni tanul« című darabját hozták színre — és győztek.

A kulai járásban, Kulán a helybeliek, crvenkaiak és a sziváciak mérték össze tudásukat. A kulai »Petőfi Sándor« kultúrkör műkedvelői az »Analfabétát«, a crvenkai Népkör tagjai a »Megtalált boldogságot«, a sziváci »Kossuth« kultúrkör színjátszó csoportja pedig a »Rozi néni írni tanul« című színdarabot adta elő. A győzelmet a crvenkaiak vitték el. Verbászon a helyi kultúregyesület Molière »Duda Gyurijával« vett részt a versenyen, a szávinoszeli kultúrkör műkedvelői ugyancsak Molière-darabot a »Károg a holló« című színművet mutatták be. Az elsőség a verbásziaknak jutott.

Bácskában a zentai, topolyai, zombori, kulai, becsei, palánkai, odzsaí és noviszádi járásban folytak a versenyek.

A zentai járási versenyt Kanizsán tartották: öt műkedvelőcsoport lépett fel: a kanizsai kultúregyesület műkedvelői (»Tévedések napja«),

a moholi kultúregyesület (Darvas: Szakadék), a horgosi szakszervezeti kultúrcsoport (Csikós), a martonosi kultúregyesület csoportja (Csikós) és az adai szakszervezeti kultúrcsoport (Zöld ág). Első lett a kánizsai csoport és ezzel megszerezte a jogot, hogy részt vegyen Felesbácska elsőségéért folyó versenyen.

Topolyán, a járásversenyen a moravicai kultúrkör műkedvelői Molliére: »Botcsinálta doktor« I. felvonását, a kishegyesi »Petőfi« népkör műkedvelőcsoportja Dickens: »Házitücsökjének« III. felvonását, a topolyai mezőgazdasági gépállomás szakszervezeti csoportjának színjátszó csoportja a »Zöld ágat« és a topolyai asztalos szövetkezet kultúrcsoportja a »Tévedések napja« II. felvonását mutatta be. A járás első műkedvelőegyesületének címét a kishegyesiek nyerték el.

Kulán a csoportversenyek két győztese: a crvenkai és verbászi műkedvelők versenyeztek. A verseny a crvenkai csoport győzelmével végződött.

A zombori járás bajnokságát Bezdánban tartották meg négy kultúrkör műkedvelő csoportjainak a részvételével. A telecskaiak a »Reményt«, a szvetozár-mileticsiek a »Tévedések napiát«, a bács-monostoriak »Ludas Matyit« és a kupuszinaiak a »Szakadékot« hozták színre. A telecskai »Petőfi Sándor« kultúrkör csoportja jutott tovább a versenyben.

Becse elsőségéért a helyi kultúregyesületek versenyeztek: a »József Attila« kultúrkör műkedvelői Gogolj: »Házasság« és a »Petőfi Sándor« kultúregyesület színjátszói Szigligeti: »Liliomfi« című színdarabját játszották.

A zsabalyi járásban csak a loki »Egység« kultúregyesület műkedvelő együttese jelentkezett a versenyre és így mint a járás egyedüli csoportja lépett színre Noviszádon a délbácskai csoportok versenyében.

A palánkai és odzsáci járásból jelentkezett három műkedvelő csoport közösen versenyzett Gomboson. A bácskapalánkai »Petőfi Sándor« egyesület műkedvelőcsoportja Sárközi: »Dózsa Györgyét«, a bogojevói kultúregyesület Balázs Anna darabját: »Petőfi a bíróság előtt«, a doroszlói színjátszók pedig Móricz Zsigmond: »Nem pihen a kalapács« című színművét adták elő. Első lett a palánkai együttes.

A temerini kultúregyesület műkedvelői a »Ludas Matyival«, a kátyi színjátszók Kerék György: »Maradok az ekeszarvánál« című darabjával, a rumenkai kultúregyesület tagjai Benke Tibor »Kuruzsló« című színdarabjával vettek részt a noviszádi járásversenyen. A győzelmet a temeriniek vitték el.

Bánátban szintén február 13-án, 20-án és 27-én tartották meg a műkedvelők járási versenyét.

A knezseváci járás versenyét Csókán rendezték meg. A knezseváci »Petőfi Sándor« kultúrkör műkedvelői Csehov: »Kondás lánya«, az orosz-lámosi »József Attila« kultúregyesület színjátszói az »Analfabéta«, a csókai »József Attila« kultúrkör együttese pedig a »Ludas Matyi« című színdarabban lépett fel. A versenyt a csókai együttes nyerte.

A kikindai járási verseny színhelye Kikinda volt. A versenyen a már lezajlott csoportverseny győztese, a tóbai »Petőfi Sándor« kultúregyesület csoportja (Analfabéta) és a bocsári kultúrkör tagjai (Rozi néni írni tanul) vettek részt. A bíráló bizottság a tóbai csoportot bocsátotta a felsőbbánati versenyre.

Magyarcsernyén bonyolították le a begai járási versenyt, amelyen három kultúregyesület műkedvelői mérték össze tudásukat. A magyarcsernyei »Ady« kultúregyesület csoportja Breinik: »Lázadók« című szín-

darabját adták elő, a tordai kultúregyesület színjátszói Gárdonyi »Bor« című színművét mutatták be, a bánátszki-dvori »Jövő« kultúregyesület műkedvelői Molière »Duda Gyuriját« hozták színre. Első lett a banátszki-dvori együttes.

A temesi járás versenyét Zsitistén tartották. A lukácsfalvi kultúregyesület műkedvelői Török Rezső »Narancs« című színdarabját mutatták be, a magyar itabéi kultúrkör együttese Balázs Anna: »Petőfi a bíróság előtt« című darabját adták elő, az écskai kultúregyesület Kovács András: »Stradivarius« című színdarabjával lépett fel. A verseny győztese a magyar itabéi csoport.

A jása-tomici járásban a kanaki együttes győzött. Részletes jelentést még nem küldtek be a versenyről és a résztvevőkről.

Az alibunári járáshoz tartozó Ürményházának a verseci járás egyesületeivel kellett volna versenyeznie, de a verseci járás kultúregyesületeinek szövetsége a versenyt nem szervezte meg és így a járás műkedvelőinek erőpróbája elmaradt.

A Szkorenovácon rendezett járási versenyen a kovini járás mindkét magyarlakta községe képviseltette magát. A kovini »Rákóczi« kultúregyesület színjátszó csoportja Szuhodolszki: »Zöld ág«, a szkorenováci kultúregyesület műkedvelői pedig »Az elcserelt ember« című színdarabban mutatkoztak be. Az alsóbánáti döntőbe a Koviniak jutottak.

A pancsovai járás versenyén — Debeljacsán is két egyesület lépett fel: a helybeli »József Attila« kultúregyesület műkedvelői (Tévedések napja) és az ivanovói színjátszók (Ludas Matyi). Első lett a debeljácsai együttes.

A városokban a járási erőpróbákkal egyidejűleg folytak a versenyek. Szuboticán, Zentán, Noviszádon és Zrenyaninban voltak versenyek, Zombor, Apatin, Kikinda, Pancsevó és Versec területéről csak egy-egy műkedvelőcsoport jelentkezett és így előzetes verseny nélkül képviselték városukat a későbbi versenyeken.

A Szubotica város bajnokságáért folyó versenyen részt vett a palicsi amatőrszínház (Sári bíró), a bajmoki »Dózsa György« kultúrkör műkedvelő együttese (Sári bíró), a »Zmajevác« üzemi csoportjának színjátszó-csoportja (Maupassant: Chatreusi szállóművesek), a zsedniki kultúregyesület (Molière: Botesniálta doktor) és a ludasi »József Attila« kultúregyesület együttese (Csehov: Medve). Szubotica város legjobb műkedvelőcsoportjának címét a palicsiak érdemelték ki.

Zentán a kultúregyesület a Tévedések napját, az amatőrszínház a Házasságot, a textilgyár szakcsoportjának műkedvelői Weigand darabját: Építjük a jobb jövőt, az »Ivo Lola Ribar« ifjúsági kultúregyesület tagjai a Kondás lányt és a felsőhegyi »Petőfi« kultúregyesület színjátszói a Gulyást mutatták be. Az amatőrszínház jutott tovább a versenyben.

Noviszádon két csoport versenyzett: a belvárosi kultúregyesület színjátszói (Tévedések napja) és a »Proletár« kultúregyesület műkedvelői (Gulyás). Az első helyet a belvárosiak nyerték el.

A járási versenyek lebonyolítása után sor kerül a Bánát, azaz Bácska legjobb magyar műkedvelőegyüttese címéért folyó versenyre. Felsőbánát legjobb együttese a zrenyanini »Petőfi« népkör, alsóbánáté az itabéi csoport volt. »Bánát legjobb magyar műkedvelőcsoportja« címet a zrenyaniniek nyerték el. Délbácska első műkedvelőcsoportja Crvenka lett, míg felsőbácskái a palicsi amatőrszínház, amely a későbbi versenyen »Bácska legjobb magyar műkedvelőegyüttese« címét is kiérdemelte.

A vajdasági magyar együttesek Kikindán megtartott döntő versenyen a bácskai és bánáti első helyezetteken kívül részt vettek a kikindai »József Attila« kultúregyesület műkedvelői, akik a »Mélyek a gyökerek« című színdarabbal védtek a multévi versenyen kiérdemelt »Vajdaság legjobb magyar műkedvelőcsoportja« címet és az ezzel járó vándorzászlót. A kikindaiaknak sikerült most már másodizban is megnyerni a legjobb vajdasági magyar műkedvelőcsoport címet.

IV.

Ha a versenyen résztvett egyesületek számát összehasonlítjuk az elmúlt két év idevonatkozó számadataival (1947-ben 33 műkedvelőcsoport lépett fel a versenyelőadásokon, 1948-ban pedig csak 19, mert a verseny későn kezdődött), örömmel állapítjuk meg, hogy sokat értünk el ezen a téren is, hogy népi színjátszásunk tömegesedik és népi kultúránkban igen jelentős hivatást tölt be. Még örvendetesebb ez az eredmény, ha megállapítjuk, hogy az idén a 43 bácskai csoport mellett az eddig aránylag gyengén képviselt Bánátban már 30 csoport vett részt a versenyen. Ha erről a sikerről beszélünk, meg kell említenünk a verseny kezdeményezőit és szervezőit, a Vajdasági Kultúregyesületek Szövetségét, valamint a kultúregyesületek járási és városi szövetségeit, amelyek közösen segítséget nyújtottak a szervezésben és — amint az eredmények is mutatják — jó munkát végeztek.

Örömmel töltönek el bennünket az elért eredmények, mert mindenél szemléltetőbben érzékeltetik a szocialista társadalom népi kultúrájának távlatait — de éppen azért, mert ezen a téren is mind-többet és jobbat akarunk — és kell is akarnunk — nem lehetünk teljesen elégedettek az eredményekkel, mert többet is tehettünk volna. Ha számbaveszünk Vajdaság magyar lakta községeit, megállapíthatjuk, hogy a szervezésben voltak mulasztások is. A versenyen nem találkoztunk Csantavér, Feketics, Bezdán, Volosinovo, Vojlovica és több más község műkedvelő csoportjaival, sőt Apatint és Titelt sem láttuk! A verseci járás egyetlen községe sem vett részt a versenyen, pedig ötnél is többet vehetünk figyelembe. Ezek elég komoly mulasztások és a járási szövetségeknek azon kell igyekezniök, hogy ezt minél előbb pótolják. A szerémségieket egyáltalán nem láttunk a versenyen. A kultúrszövetség magyar osztályának kötelessége, hogy többet foglalkozzék a népfelszabadító harcban annyi áldozatot hozott Szerémség magyarságának kulturális életével.

Nem szabad azonban azt sem figyelmen kívül hagyni, hogy egynéhány műkedvelő csoportot éppen ez a verseny hívott életre. A kultúregyesületek járási szövetségei viseljék gondjukat, támogassák őket további munkájukban, mert ezeknek a csoportoknak a legtöbb esetben, különösen falun, kultúregyesületté kell fejlődniök. Általában, hiba volna azt hinni, hogy egyesületeink már túl vannak a szervezési nehézségeken és nem szorulnak támogatásra, ha már egy ideje működnek is. Még a hosszabb multra visszatekintő egyesületeknél is előfordul, hogy egyes alosztályaik és csoportjaik szervezetiileg lazák és csak alkalmilag működnek.

A versenyen részt vett együttesek között két ifjúsági, két parasztszervezeti és kilenc szakszervezeti csoportot találtunk, a többi színjátszócsoporthoz a kultúregyesületek műkedvelő alosztályai közül kerültek ki. A tavalyi verseny két ifjúsági és két szakszervezeti csoportjához viszonyítva haladásról beszélhetünk. Határozott fejlődést jelent ez, mert a

kilenc szakszervezeti csoport fellépése arról tanuskodik, hogy munkáságunk fokozottabb mértékben és tevékenyebben vesz részt a kultúr munkában. Tegyük még hozzá, hogy a kultúregyesületek műkedvelő csoportjaiban az idén már jóval több munkást találtunk, mint az előző években. Az a tény, hogy a versenyen nem találkoztunk termelő parasztszövetkezeteink kultúrcsoportjaival, még egy feladatot ró ránk: fokozottabb érdeklődést kell tanusítanunk a parasztszövetkezetek kulturális élete iránt és támogatnunk kell őket ebben a munkában. Tekintsék ezt a feladatuknak a városi kultúregyesületek is.

A csoportok erejét, feladatvállalását és politikai érettségét abból állapíthatjuk meg, hogy milyen színdarabot választottak. Ebből láthatjuk talán a legvilágosabban, a vidéki színjátszás alacsony szintjének melyik rétegében mozgunk, de meglátjuk azt is, mely egyesületeink állnak feladatuk magaslatán és melyek szolgálják már öntudatosan népnevelésünk céljait.

A versenyen előadott színdarabok összegezésével a következő képet kapiuk: Moliére-darabot (Duda Gyuri, Botcsinálta doktor, Károg a holló) hat együttes, Maupassant: Chatreusi szőlőgazdát egy csoport, Dickens: Házitücskét egy egyesület, Csehov-művet (Medve, Jubileum, Házasság, Kondás lány, Vanya bácsi) 8 egyesület, Nusics-darabot (Analfabéta, Képviselő, Miniszterné) 7 egyesület mutatott be, Ludas Matyi 4, Sári bíró 3, Csikós 3, a Liliomfi 1, a Gulyás 2, a Szakadék 2. A lázadók 1, a Rozi néni írni tanul 2, A kutya 1, Építjük a jobb jövőt 1, Petőfi a bíróság előtt 2, Dózsa György 1, Nem pihen a kalapács 1, Zsagár úr megter 1 egyesület műsorán szerepelt. Katajev Tévedések napiát 9, Szuhodolszki Zöld ágát 4 és a Mélyek a gyökerek-et és a Reményt 1-1 együttes vitte színre.

A felsorolt színművek a Kultúrszövetség magyar osztálya által ajánlott keretrepertoárból valók vagy pedig a szubotcai magyar népszínház műsorszámai. Nyolc műkedvelőcsoport bemutatásra nem ajánlott darabbal lépett fel. (Pénztárca, A megtalált szerencse, A bor, A naranes, Sztravdivárius, Az elcsesért ember, Maradok az ekeszarvánál, Varázsló). A verseny repertoárjából kitűnik, hogy a többség a darabok megválasztásánál feladata magaslatán állt. A komoly társadalmi problémákkal foglalkozó drámák mellett a könnyebb műfajt képviselő vígjátékot is megtaláljuk. Jellemző azonban, hogy egyesületeink már a klasszikusok felé orientálódnak. Kifogás alá csak a 8 repertoáron kívüli darab esik. Ezeknek műsorraützése arra int bennünket, hogy még fokozottabban foglalkozunk műkedvelőink politikai nevelésével. Öröndetes, hogy a magyar írók művei mellett ott látjuk az orosz, szovjet és délszláv írók műveit, valamint nyugat haladószellemű íróinak és klasszikusainak színdarabjait is. A helyes darabválasztással műkedvelő csoportjaink többsége nemcsak bemutatta más népek haladó drámái irodalmának jelesebb műveit, hanem egyben hasznos munkát végzett: nevelte a közönséget.

A műsor kapcsán megemlítjük még azt is, hogy műkedvelőink több helyen nehezen jutottak színművekhez, mert ezekben nálunk még hiány érezhető. Az előadásra alkalmas színdarabok legfőbb forrása a »Színpadunk« sorozat, amely már több mint két éve rendszeresen megjelenik, de még mindig nem elégítheti ki az állandó növekvő igényeket. A ma-

gyar osztálynak itt is intézkednie kell, hogy egyesületeink minél könnyebben juthassanak jó színdarabhoz. Ezenkívül még egy fontos dolgot kell szem előtt tartanunk: a Vajdasági Kultúrszövetség Magyar Osztálya által ajánlott keretrepertoár állandó bővítését.

A városi egyesületeknél, valamint a járási győztesek többségénél a rendezés, a szereptudás, a játék, a maszk és a díszlet egyaránt kielégítő volt. Ezzel nem azt akarjuk mondani, hogy ezen a téren nincs már tennivalónk, csupán meg akarjuk állapítani, hogy ezen a téren is észlelhető az egészséges fejlődés. Vegyük a rendezést: a falusi csoportoknál ezen a téren több helyen még meglehetősen fogyatékoságok mutatkoztak, hiányzik a szaktudás, de láttunk jó rendezést is — nem is egyszer (Telecska, Itébé, Csóka, Kovin, Kanizsa stb). Ezeknek az együtteseknek a munkáján meglátszott a Szuboticán megtartott rendezői tanfolyam, a rendezői értekezletek és a Magyar Népszínház vidék-járásainak építő hatása. A díszletezést külön problémának kell tekintenünk, mert többé-kevésbé az egyesület anyagi erejétől függ.

A városi műkedvelőcsoportoknál a jó, eredeti és utánzástól mentes rendezés mellett meglepő haladást tapasztaltunk a játék, de különösen a díszletezés terén (Kikinda, Palics, Szubotica-i Népkör, Zrenpanin stb). Ezek az együttesek olyan teljesítményt nyújtottak, hogy ebben az esetben már nyugodtan beszélhetünk komoly — amatőrsíkon mozgó — színjátszó művészetről.

A verseny részletes szakelemzését a napokban megjelent új magyar-nyelvű folyóirat, a »Színpad« közli.

Végh Sándor

Disputa

Hozzászólás Majtényi Mihály Gajdos Tibor regényéről írt kritikájához

A vajdasági magyar irodalmi élet élénkülése tavaly fölébresztette az értékelés kíváncsiságát és a kritika megszületését is kiváltotta. Az irodalmi termelés további növekedése, azt mondhatnók, a kritikai írások megjelenését rendszeresítette.

Azonban az eddig megjelent kritikák nem a bírálat legfontosabb föladatát végezték: az értékelés, az útmutatás, a hibák feltárása mellett nem a művek szépségeinek méltatását adták, hanem valami komor nekiszánással az írások hibáiban válkáltak. A jószándékú olvasó aztán találgathatta, hogy ezek a művek — a jugoszláviai magyar írók könyveire gondolok — miért is jelentek meg tulajdonképpen? Csak a kiadó tévedése folytán, vagy volt művészi és erkölcsi értékük is, mivelhogy napvilágot láttak? A kritika fontos követelményei vagy egyáltalán nem, vagy csak félmondatos célzásokban valósultak meg a hibákat taglaló bírálatokban. Mintha az élveboncolás irgalmatlan tudományosságával készülő monográfiái lennének ezek a bírálatok és csak a művek beteg részeinek terjedelmes leírására szorítkoznának. Mert többnyire semmiféle jele nincs, vagy alig mutatkozik valami jele annak, hogy az írások értékeinek is örülnének a kritikusok, vagy hogy a hibák hánytorgatásán kívül egyéb szándék is vezetné őket.

Arról szinte szó sem esik ezekben a könyvbírálatokban, hogy minden vajdasági magyar könyv megjelenése ünnepi tény, hiszen a fősza badulás előtt nem volt állandó magyar könyvkiadónk. S most van. És nem kell házról-házra járnia a szerzőnek, ha könyvét el akarja adni, olvasóhoz akarja juttatni. S végül, hogy a háború előttihez viszonyítva, többszörösen magas példányszámban jelennek meg nálunk a magyar szépirodalmi könyvek.

A bírálatokban úgyszólván semmi jele sem mutatkozik annak az örömmek, hogy a népi demokrácia komoly és rendszeres irodalmi élet alapjait rakja le — és szocializmust építő tömegeink rohamos kultúrális fejlődése élénk piacot biztosít irodalmi termelésünknek.

Mintha a kritikai székhöz ülő embereinket viszolygás és fanyalgás fogná el, ha könyveinket a kezükbe veszik. Pedig a kritika eredményeket nem említve, megsavanyodva, terméketlen hibafölsorolássá válik, ha szem elől tévesztjük a nevelés szempontjait és lebecsüljük az alkotó erőket.

Nem mérik föl utunkat a múltban, s mostani lehetőségeink határozott körvonalazását is elmulasztják a kritikusok. Pedig tudnia kell a jugoszláviai magyar olvasónak, hogy számosabbak lehettek itt a tollforgatók és az írók azelőtt, de akkor még alig volt a dolgozó népért élő és harcoló író, most pedig jónéhányan vannak igazi népi célkitűzésű íróink és a céltalanság és az elefántesonttorony írói szerencsére megfogytak.

Kritikusaink nagy buzgalommal teregetik ki a hibákat minden bírálatukban, de az olvasókat is foglalkoztató kérdésekre gyakran adósak maradnak a válasszal.

Vegyük például Majtényi Mihály — aránylag legkevesebb komor akadémikussággal és beteges hibagyűjtő szenvedéllyel terhelt — kriti-

káját Gajdos Tibor »Tűz a hegyek között« című regényéről. Ebből a bírálatból is láthatjuk, hogy a kritikát váró és bírálótól irányítást váró írók miért veszik kézbe méltatlankodva a fentebb jellemzett bírálókat; miért zúdul szenvedélyes ellenvélemény majd minden kritikai megállapításra; miért nem tanítják, segítik ezek a kritikák sem az író, sem az olvasót; miért nem szolgálják a jugoszláviai magyar könyv terjesztését; és végül: magyarul is tudó szláv testvéreink, akik mint összegezést, figyelemmel kísérik a bírálatokat, miért főként a könyvek hibáiról vesznek tudomást.

Majtényi Mihály pozitívként regisztrálja Gajdos könyvét. De arról, hogy miben pozitív a könyv (egy-két szón vagy rövid mondaton kívül) alig mond valamit. Ellenben öt HÍD-oldalt betöltő kritikájában — néhány általános megállapításon kívül — csupán hibákat sorol föl és ismertet részletesen. S nem elég, hogy főleg csak hibákat és hiányosságokat sorol föl. De, jórészen egyoldalú beállítottsága miatt, tévedések is becsúsznak kritikájába.

Bírálata bevezetőjében Majtényi a könyv tárgyalásának tömör leírását adja. A bevezető végén ezt írja: »S amikor a történet proletárhősét halálos golyó járja át, s a lelkéből kikel a vérróza, sírja fölött egy lány, a szerelmese veszi föl a kezéből kihullott fegyvert és ő indul el — hová? A szabadságharcosok útjára, ma már tudjuk. De akkor, 1941-ben, 1942-ben egész Európa azt kérdezte még: hová, merre visz ez az út? S választ nem tudott.« (Aláhúzás tőlem, L. I.)

Hát bizony ez a megállapítás téves. Lehet, sőt valószínű, hogy a polgári »kisember«, a kispolgárság tömegei és a dolgozók öntudatlan rétegei általában nem tudták még akkor, hová visz a népfőszabadító harcosok útja. De tudták a kommunisták, főleg tudták a Szovjetszövetség kommunistái és jól tudták egy kisebb ország kommunistái is: Jugoszláviáé, Jugoszláviáé, ahol a Kommunista Párt harcosainak vezetésével egyre nagyobb néptömegek keltek föl a fasiszta rabtartók ellen, hogy szabadságuk kivívásával végül minden elnyomást megszüntessenek hazájukban.

Ez Majtényi egyik legfontosabb tévedése s ezért ingadozók kritikai megállapításai a regény tárgyának értékelésénél. Így aztán helyelközzel egyre újabb hibákba esik a kritikus, amin ragyogó stílusa sem segíthet.

Még némi miszticizmus is becsúszik Majtényi írásába, talán csak a szép stílus kedvéért. Az előbbi idézettől valamivel lejjebb a következő mondatot írja: »A regény véget ér az ember és a halál magasztos találkozásával, amikor az örökkévalóság betör a gyarló életbe és az egyén számára legborzasztóbb történés fölé ünnepi fényt áraszt.« (Aláhúzás tőlem, L. I.) Nagyon szép mondat. De van-e valami köze Gajdos könyvének lényegéhez, a regény utolsó fejezetének mondanivalójához? Gajdos nem az örökkévalóság betörését vetíti regényhősének befejeződő életébe. És ha egy egyszerű harcos életének lezárulását is adja a regényben, semmiesetre sem gyarló élet zárul az utolsó fejezettel, hanem egy öntudatos, kemény harcos, egy rokonszenves munkásember élete, aki megérte a legnagyobbat, amit ember megérhet: egyéni sorsát a közösség sorsával egyesítette, és élete árán történelmi feladatot teljesített.

Majtényi kritikájában azzal kapcsolatosan, hogy Gajdos magyar regényhőse Szlovéniában harcol, egy szubjektív és egy objektív kifogást hoz föl. A szubjektív kifogás igen terjedelmes és kevésbé helytálló. Re-

regényről van szó, s a szerző számára nehéz lenne előírni, hova helyezze regénye történéseinek színhelyét. Kifogásolás helyett bírálónk talán egy ifjú író alkotóképességét és fölkészültségét elemezhetne volna. Egy vajdasági magyar harcos útjának regénybeli megrajzolása a felkelés közeli gőcpontjaiban sokkal gyakorlottabb írói tollat kíván — mégpedig első-sorban a bonyolultabb nemzetiségi viszonyok miatt — mint az első regényét író szerzőé volt könyve megírásakor.

A szubjektív kifogás helyt alig álló tételéből folyik aztán az objektív kifogás súlyának eltúlzása is. A szlovén falut nem festi a szerző eléggé mélyen és átfogóan, minden rétegződésében — mondja Majtényi. De itt csak egy néhány házból álló hegyi falucskáról van szó, szövetkezet, zsirosparasztkok és zsongó társadalmi élet nélkül. Csak egy tengődő falucskáról, amelyben néhány négyszögöl föld már »vagyonnak« számít. Itt avatottabb írói toll is nehezen adna sokkal szélesebb hőmpolygésű társadalmi rajzot. Bár az író szűk prizmjája is gátolta bizonyos fokig a regény társadalmi rajzának szélesbülését — ebben már igaz van a bírálónak.

Furcsa, hogy Majtényi bírálata egy egész szakaszon keresztül tagadás formájában foglalkozik a regény azon részével, amely a fasiszta megszállók betörését tükrözi. Megállapítja, hogy Gajdos a fasiszta hadigépezet fölvonulását nem ábrázolja megszokottan. S csak a bírálat eme szakának utolsó rövid mondatából derül ki, hogy helyesli ezt és az író javára könyveli, mert ezzel elkerült egy sablont. Miért nem ezzel a mondattal kezdődött a bírálat említett szakasza? Igenlőbb hatása lett volna. Ugyancsak különösnek tűnik, hogy a »Rupnik hadserege« néven említett erődépítők regénybeli szerepeltetésével kapcsolatban a kritikus kifogásolta, hogy nem beszél Rupnik domobránjairól, holott a regény cselekményének idején még meg sem alakultak Rupnik áruló, fehérhárdista domobrán-osztagai.

Bizonyos stílushibák bemutatására egész szakaszokat szentel Majtényi, viszont hirtelen befejezett bírálatában adós marad a könyv erkölcsi fölmérésével. Elsiet a kritika az erkölcsi értékelés mellett, amellet a tény mellett, hogy amikor az olvasó a könyvet leteszi, valami tiszta, emelkedett érzés lesz úrrá rajta. A tiszta szándékok, a harcvállalás nem emelkedettsége felé sodor különösen a könyv második része. Éppen az a rész, amelyről csak egyik-másik szakaszban, odavetőlegesen, s mindössze kétszer-háromszor tesz említést a kritikus.

Bár csak futólag említi, a regény második részét jobbnak tartja Majtényi — még sem fog elemzésébe, értékelésébe azzal az igyekezettel, amellyel a könyv valóban gyengébb felét öt oldalon át elemzi. Miért nem értékeli, mutatja be a bírálat a könyv jobb és szebb részét. Hiszen éppen az írások értékesebb részének ismertetése, fölmérése nyújthatna útmutatást fiatal és kezdő íróinknak, ezzel kellene elmondani honnan induljanak el, milyen színvonalat igyekezzenek elérni és túlhaladni.

Miért nem idéz Majtényi a regény értékesebb részeiből is, ha már a gyengébb helyek idézésére helyet és módot talált? Ha a könyv érdemes részeivel többlet foglalkozott volna, kevesebb lenne bíráló tévedése, megállapításai találóbak lehettek volna, nem lett volna egyoldalú, s olvasóink előtt egészen érthetővé válna, hogy a könyvkiadó miért jelentette meg ezt a könyvet, mint a főlzabadulás utánj első regényünket.

Ekkor valóban teljesítette volna föladatát a kritika.

Luták István

Emlékezés egy proletár költőre

Húszegynéhány évvel ezelőtt feltűnt a jugoszláviai magyar irodalomban egy erőshangú költő, foglalkozására nézve munkásember, aki verseiben a dolgozó tömegek érdekeiért harcolt. Somogyi Pál volt ez a proletárköltő, akinek versei leginkább a szakszervezet lapjában, a Szervezett Munkásban jelentek meg. A magyar irodalom akkor még kialakulatlan volt a Vajdaságban, — a proletárdiktatúra még inkább. A szakszervezeteknek minden városban és nagyobb faluban kultúrotthonai voltak, gyakran rendeztek műsoros esteket is, amelyeken Somogyi Pál versei állandó műsorszámként szerepeltek. Talán csak az ő versei szóltak őszintén a dolgozókhoz, hiszen a műsor többi része erősen polgári ízű volt, kivénhedt népszínművek részleteiből, kávéházi kuplékból és műdalokból állt. A dolgozók többségét akkor még kispolgári ízlés és igény jellemezte, abban az időben még Ady is ismeretlen volt ezen a tájon, az emigráció forradalmának kikiáltott irodalma pedig a mindenáron való modernség vitustáncában annyira zavaros volt, hogy nem találhatott utat a dolgozók szívéhez.

Somogyi Pál ki tudta magát vonni e formai modernnek hatása alól, illetve inkább annak a szocialista költészetnek volt itteni képviselője, amely az első világháború előtt a Népszava körül kialakult. Ez a költészet, bár harcoss ígéivel a forradalmat sürgette, szemléletében nem volt mentes bizonyos érzelgősségtől s ez olykor megnyilvánul Somogyi Pál verseiben is. Mégis egyszerű volt és érthető és a proletárokhoz szólt, így:

Köztetek vagyok.
Olyan egyszerűen,
mint Föld, Nap és Kenyér,
testvérként, mint test és vér,
teremtő nyomorgók harcoss hitével,
gyermeki szeretettel,
mintha kalácsot gyúrnék tinéktek
fájóéhu családom: Dolgozók!

Körülbelül öt-hat esztendeig jelentek meg versei a Vajdaságban, »Átok-áldott tűz« címen egy kötetét is kiadta s néhány realista elbeszélést kivül egy egész estét betöltő drámát is írt, amelynek »A díj« volt a címe és számos proletár kultúrkörben előadták.

Drámájának egyszerű kis történetén sokat könnyeztek akkoriban, mert a polgári színdarabok mellett mégis új volt, munkásokról, elnyomtakról szólt. De 1929 január 6. után már nem lehetett előadni, a cenzúra betiltotta. Aztán már versei is csak a Vajdasági Írás című folyóiratban, az amerikai Új Előrében és a moszkvai Új Márciusban jelennek meg. A munkássajtó betiltása után sem dolgozik a vajdasági magyar napilapokban, nemcsak azért, mert nem hívják, hanem mert ezt nem tartia összeegyeztethetőnek harcoss hitével.

Kitépném a szívem, ha csilingelő, bűbajos verseket szülne azoknak,
 kik vad lármával rontanak rám.
 Cirógatni cinikus, pöffedt arcukat.
 kik arcomba bikacsökkal csapdosnak,
 édes csemegét dús asztalukra,
 kik könnyes éhségem könnyezve nevetik.
 Kitépném a szívem,
 ha mélysége gyémántját önekik teremni.

A diktatúra beállta után sokat zaklatja a rendőrség, munkájából elbocsájtják, nyomorral, betegséggel küzdök szegényes novízsádi lakásán. A forradalmi hang, mintha rezignációba csapna át, a derűs bizakodást felváltja benne a szomorúság. Ez időből való versei tete vannak a nehéz élet sikolyaival:

Sokat gondolkod a tüdőbajosokra,
 mert ólomsúlyú nálunk a köd,
 lucskos fertő itt az utca,
 nehezebbek a gondmázsák
 és jaj, a külvárosban túlsók most
 a temetés...

Végül ezerkilencszázharmincegyben a rendőrség kiutasította. Bécsbe ment s néhány hónap után sikerült kijutnia álmai országába, a Szovjet-unióba.

De itt Bácskában élt és írt a legnehezebb időkben nagy családjának, a dolgozóknak: illik megemlékeznünk róla, a magyar munkáskultúra előfutárjáról, s talán nem lenne anakronizmus összegyűjteni és kiadni írásait.

HERCEG JÁNOS

S Z E M L E

»KULTURNI ZSIVOT«

Szerbia kultúregyesületeinek szövetsége »Kulturni Zsivot« (Kultúrélet) címen folyóiratot indított, amelynek első száma márciusban jelent meg. A »Kulturni Zsivot« a zágrábi »Kulturni Radnik« és a lyublyanai »Obzornik« mellett a harmadik folyóirat, amelyet a kultúregyesületek köztársasági szövetségei indítottak meg azért, hogy még élénkebben és közvetlenebbül hathassanak kulturális és közművelődési munkánk helyes irányítására. Makedóniában »Kulturni Zsivot« címen adnak ki havonta megjelenő folyóiratot, a korábban kulturális-tájékoztató lapként megjelenő szarajevói »Odjek« pedig ma már Bosznia és Hercegovina kultúr-

egyesületei szövetségének közlönye. Ezzel a kultúregyesületek valamennyi szövetségének — Crnagorát kivéve — megvan a maga folyórata vagy lapja. Ezek közvetlenül támogatják a szövetségeket mindazoknak a feladatoknak megoldásában, amelyeket a szövetségek a Népront kulturális munkájának átvállalásával és az összes tömegszervezetek (AFZs, ifjúság, szakszervezetek) kulturális tevékenységének egyesítésével magukra vállaltak.

Dobrica Csószić vezércikke a »Kulturni Zsivot« első számában világosan kijelöli ezeket a feladatokat. A szövetség első és alapvető feladata — hangsúlyozza a vezércikk — kultúregyesületek létesítése azokban a falvakban, amelyekben eddig nem

alakultak meg, továbbá szakszervezeti és ifjúsági egyesületek alakítása azokban a városokban, bányá- és ipari központokban, ahol még nincsenek. Különös gondot kell fordítani a kultúregyesületekre azokban a falvakban, amelyekben termelő parasztszövetkezetek és szövetkezeti otthonok vannak. Szerbia kultúregyesületeinek szövetsége — hangoztatja tovább a cikk — nagyobb mértékben kell, hogy támogassa a hatóságok népoktatási szerveit az írástudatlanság leküzdésében és felszámolásában.

Új könyvtárakat és olvasóköroket kell létesíteni, közre kell működni a kulturális és művészi tevékenység minden formájának: a színiátszó csoportok, ének- és zenekarok, a népi táncsoprtok stb. minél teljesebb tömegesítésén és ki kell éleznie a harcot a minőségért, a kultúregyesületek rendezményeinek művészi színvonaláért.

A »Kulturni Zsivot« irányító és tájékoztató cikkeivel, a kultúregyesületek előtt felmerülő feladatok népszerű ismertetésével és magyarázatával, a kulturális-művészi csoportoknak adott gyakorlati tanácsaival nagy mértékben támogatja a kultúregyesületeket feladataik megoldásában. Bár a folyóirat megjelenésekor még nem öltött végleges formát és nem határozta meg pontosan tevékenységi körét, már első számában néhány olyan irányító és népszerű tájékoztató cikket közöl, amelyek nagy hasznára válnak a városi és falusi kultúregyesületeknek. Dobrica Csószics már említett »Az SzKP másotik kongresszusa és Szerbia kultúregyesületei szövetségének feladatai« című cikke mellett ki kell emelni Bora Dranovac cikkét Pártunk kulturális és népművelési munkájáról a falvakban. A cikkíró kijelölte azokat a közvetlen feladatokat, amelyek a JKP V. kongresszusának értékelése szerint falvaink kulturális átalakítása során megvalósításra várnak. A JKP programjában kifejezésre juttatott feltételből kiindulva — amely szerint

a falu kulturális átalakítása kizárólag a mezőgazdaság szocialista átalakításával kapcsolatosan lehetséges — a cikkíró hangoztatja, hogy falvainkban a szocialista építés sikereivel egyidejűleg általános kulturális forradalom indult meg és Pártunk kezdeményezésére dús népművelési és kulturális munka terebélyesedett ki.

A JKP V. kongresszusának értékelése — hangsúlyozza a cikkíró — rámutat a párt falusi kultúrmunkájának alapvető gyengeségére, egyúttal pedig kitér a feladatokra. Ezek a feladatok: küzdelem a falusi kultúrmunka állandóságáért, rendszerességéért és nagyobb eszmei telítettségéért. Bora Dranovac ezután arról ír, hogy feltétlenül fokozni kell falusi kultúrmunkánk szociális eszmeiségét és többek között a következőket hangsúlyozza:

A dolgozó paraszttömegek és a falu kapitalista elemeinek összeecsapásából határozott eszmei harc fejlődött ki, amely elkerülhetetlenül kifejezésre jut falvaink kulturális életében is. Kultúrmunkánk szocialista eszmeisége a falvakban folyó osztályharc jelenlegi szakaszában a szegény- és dolgozó parasztság öntudatát növeli, a munkás és a dolgozó paraszt osztályszövetségét mélyíti el, a szegény- és dolgozó parasztság új magatartásának továbbfejlesztését jelent; saját, népi, szocialista állama iránt és elősegíti a szocialista hazafiasság megerősítését a falvakban. Végül, a falusi kultúrmunka eszmei tartalma kitartó harcot jelent az elmaradottság, a tudatlanság, a babona és az előítéletek ellen. Enélkül el sem képzelhető igazi politikai művelődés a falvakban, a dolgozó paraszttömegek nem tehetik magukévá a marxizmus elveit.

A »Kulturni Zsivot« első száma közli még Olivera Mladenovics részletes beszámolóját Szerbia népi táncbemutatójának és népdalünnepévének előkészületeiről. A cikk hangsúlyozza, hogy egyes falusi táncsoprtok vidékük eredeti táncának be-

mutatásával pozitív eredményeket értek el, egyidejűleg pedig rámutat a hibákra és arra, hogy egyes tánc csoportok eltávolodnak a kitűzött céltól (a városi tánc csoportok népi táncok utánzatát mutatják be, a táncokat izléstelen formában mutatják be stb.). A városi tánc csoportok munkájával kapcsolatosan a cikk két ellentétes, de egyaránt negatív irányzatra hívja fel a figyelmet egyrészt a kezdetleges, ügyszólván durva táncok bálványozására, másrészt a rossz stilizációs kísérletekre.

Méhajlo Vukdragovics »A karének ápolásáról« című cikkében megállapítja, hogy zeneszerzőink nem foglalkoznak kellő mértékben karénekek szerzésével, Hangoztatja, milyen nagy szükség van új karénekekre, amelyek változatossá tennék, gazdagítanák az énekkarok műsorát. Úgysszintén szükségesnek tartja a régebbi, de művészi szempontból értékes énekkari művek felelevenítését és ápolását.

Nada Depilo a színjátszó csoportok járási és városi szemléiről írt cikket. Írásában főleg a drámai csoportok előadásainak eszmei és művészi színvonalának emelkedését hangsúlyozza. A fejlődést a kiadott műsor-keret-terv felhasználásának tulajdonítja.

A »Kulturni Zivot« első száma az ifjúságtudatlanság akadályairól is beszámol és megállapítja kiküszöbölésének módjait. Jelentést tesz a népszerű módszerek alkalmazásáról mezőgazdaságunkban, ezenkívül jegyzeteket és tájékoztató közleményeket is közöl a köztársaságunkban és az ország egyéb részeiben folyó kultúrmunkáról.

Z. M.

A NÉPOKTATÁS 1949. ÉVI 2. SZÁMA

Új köntösben jelent meg a Népoktatás legújabb száma, ezzel is jelezve azt a fejlődést, amelyen keresztül ment. Jelentős esemény ez a

szám a magyar tanerők részére, mert most vált a Népoktatás valóban az ő lapjukká; tanerőink ezután nemcsak olvassák a lapot, hanem írásaikkal résztvesznek szerkesztésében is. A tisztán elméleti cikkek közzélése mellett, a Népoktatás jövőbeni feladata lesz a nevelési gyakorlat és elmélet összekapcsolása, konkrét segítségnyújtás tanerőinknek mindennapi munkájukban.

A lap bevezetőjében Jánosi Gábor ír a vajdasági magyar iskolák fejlődéséről. Meggyőző számadatokkal bizonyítja azt a hatalmas fejlődést, amelyen a magyar iskolák a felszabadulás óta keresztülmentek. Csak két példa: az 1945—46-os tanévben 6.082 magyar gimnáziumi és 315 tanítóképzős tanuló volt, az 1948—49-es tanévben 10.460 a gimnáziumi és 600 a tanítóképzős tanulók száma. »A vajdasági magyar, valamint az egyéb nemzeti kisebbségi iskolák fejlődésének üteme — írja Jánosi — Pártunk folytonos és rendszeres gondoskodását mutatja, hogy a testvériség és egyenjogúság politikáját továbbfejlessze, megerősítse és elnőlyítse.«

Fordításban közli a Népoktatás Makarenko, a nagy szovjet pedagógus előadását a családi nevelés általános feltételeiről. Ez a cikk hasznos szolgálatot tesz az iskola és otthon együttműködésének és nemcsak a tanerők, hanem a szülők érdeklődésére is számot tart. Hasznos tanácsokat nyújt a szülőknek, hogyan neveljék gyermekeiket.

A további cikkeket vajdasági magyar tanárok, tanítók írták a magyar iskolák oktatási kérdéséről. Jelentős számú tanerőnk lépett már írásával nyilvánosság elé a Népoktatás kibővített számában, hogy tapasztalatait közreadva elősegítse az iskolai munka fejlődését.

A Népoktatásnak ez a száma is bizonyíték arra, hogy mennyi erőnk kihasználatlan még! Többnyire olyan kultúrmunkások írásai jelentek meg, akik még eddig soha nyilvánosan nem szerepeltek írásaikkal, most pe-

dig — bekapcsolódva a munkába — értékes segítséget nyújtanak munkánkban, a szocializmus építésében.

Üdvözljük a Népoktatás legújabb számát, amely ismét egy lépéssel közelebb visz bennünket ahhoz, hogy kihasználhassuk mindazokat a lehetőségeket, amelyeket az új Jugoszlávia biztosít nemzeti kultúránk fejlesztésére.

K. L.

A NÉPI TÁNCSCSOPORTOK VERSENYE

Vajdaság népi táncscsoportjainak versenye múlt év őszén kezdődött. A csoport- és járási versenyeket szeptember, október és november folyamán bonyolították le és azokon szerb, horvát, magyar, szlovák, román, ruszin és bulgár csoportok szerepeltek. Az említett járási szemléken kijelölt legjobb városi és falusi csoportok ez év április 9 és 10-én mutatták be tudásukat a Rumán, Zrenjaninban és Verbáson megrendezett szerémségi, bácskai és bánáti döntőkön. Az utóbbi három helyen összesen 31 táncscsoport lépett fel 417 táncossal. Külön elbírálásban részesültek ezen a versenyen a falusi és külön a városi csoportok, mert a cél az volt, a további döntőversenyre továbbküldeni külön a legjobb városi és külön a legjobb falusi csoportokat.

A megtartott szemlék megmutatták, hogy táncscsoportjaink legtöbbjéről használta fel a járási versenytől eltelt időt tökéletesítve úgy a táncot, mint a viseleteket is — újabb eredeti ruhadarabok beszerzésével.

Nemzetiségekre nézve az e hónapban megtartott döntőversenyeken 11 szerb, 4 magyar, 4 horvát, 2 szlovák, 8 román és 1 bulgár csoport vett részt.

A táncscsoportok vajdasági döntőversenye Noviszádon lesz április 29-én. Ezen a szemlén legjobbaknak bizonyuló falusi és városi csoportok (valamint a legjobbaknak bizonyuló egyes kisebbségi csoportok) képviselői

lik Vajdaságot az előttünk álló köztársasági táncscsoport szemlén.

Az eddigi szemléken a magyar csoportok közül a horgosi, kupusznai, ruszkoszelői és bácsszöllősi csoport tűnt ki.

MEGJELENT A »LUMINA« MÁRCIUSI SZÁMA

A jugoszláviai románok irodalmi és kultúrszemléje ezúttal is igen gazdag és változatos tartalommal jelent meg.

A folyóirat bevezetőül cikket közöl Aurel Trifu tollából Szerbia Kommunista Pártjának második kongresszusáról, továbbá közli N. K. Krupszkaja értekezését az irodalmi oktatásról, Florica Stefan, vajdasági román költő három versét (»Az én dalom«, »Beszélgetés szövőszékemmel«, »Vágy«) valamint Faun Brosteanu, »Kovács« című pályadíjnyertes elbeszélését.

Ezenkívül hozza — román fordításban — Dusan Kosztics »Sziléziai vihar« és Marin Franciscovics »Üdvözlét helyett« című versét.

A »Lumina« külön rovatban szótlatja meg a román parasztköltőket, közli Trifu Baba — »Levél egy elvtársnőhöz«, Aurel Pasula — »Március« és Simion Draguta — »Daf« című költeményét. A »Népszínpad« rovat B. Nusics — »Képviselő« című darabját hozza. A kultúrkrónika rovat rövid jelentést tesz a Vajdasági Kultúr szövetség román tagozata által kiírt pályázat eredményeiről, a Szerbiai Írószövetség évi közgyűléséről és közli a szerbiai írók Tito marsallhoz intézett táviratát; a továbbiakban beszámol a jugoszláviai értelmiségiek Békevédő Bizottságának megalakulásáról, azonkívül a Szovjetunió, Lengyelország és Franciaország kultúreseményeiről.

A »Luminát« két kép teszi még színesebbé. Száva Nikolics rajza és Iszmet Mujezinovics »Fiúcska« című metszete.

mutatásával pozitív eredményeket értek el, egyidejűleg pedig rámutat a hibákra és arra, hogy egyes tánc csoportok eltávolodnak a kitűzött céltól (a városi tánc csoportok népi táncok utánezését mutatják be, a táncokat izléstelen formában mutatják be stb.). A városi tánc csoportok munkájával kapcsolatosan a cikk két ellentétes, de egyaránt negatív irányzatra hívja fel a figyelmet egyrészt a kezdetleges, ügyszólván durva táncok bálványozására, másrészt a rossz stilizációs kísérletekre.

Mihajlo Vukdragovics »A karének ápolásáról« című cikkében megállapítja, hogy zeneszerzőink nem foglalkoznak kellő mértékben karénekek szerzésével. Hangoztatja, milyen nagy szükség van új karénekekre, amelyek változatossá tennék, gazdagítanák az énekkarok műsorát. Ügyszintén szükségesnek tartja a régebbi, de művészi szempontból értékes énekkari művek felelevenítését és ápolását.

Nada Depilo a színjátszó csoportok járási és városi szemléjéről írt cikket. Másában főleg a drámai csoportok előadásainak eszmei és művészi színvonalának emelkedését hangsúlyozza. A fejlődést a kadott műsor-keret-terv felhasználásának tulajdonítja.

A »Kulturni Zsivot« első száma az írástudatlanság akadályairól is beszámol és megállapítja kiküszöbölésének módjait. Jelentést tesz a népszerű módszerek alkalmazásáról mezőgazdaságunkban, ezenkívül jegyzeteket és tájékoztató közleményeket is közöl a köztársaságunkban és az ország egyéb részeiben folyó kultúrmunkáról.

Z. M.

A NÉPOKTATÁS 1949. ÉVI 2. SZÁMA

Új köntösben jelent meg a Népoktatás legújabb száma, ezzel jelezve azt a fejlődést, amelyen keresztül ment. Jelentős esemény ez a

szám a magyar tanerők részére, mert most vált a Népoktatás valóban az ő lapjukká; tanerőink ezután nemcsak olvassák a lapot, hanem írással részt vesznek szerkesztésében is. A tisztán elméleti cikkek közlése mellett, a Népoktatás jövőbeni feladata lesz a nevelési gyakorlat és elmélet összekapcsolása, konkrét segítségnyújtás tanerőinknek mindennapi munkájukban.

A lap bevezetőjében János Gábor ír a vajdasági magyar iskolák fejlődéséről. Meggyőző számadatokkal bizonyítja azt a hatalmas fejlődést, amelyen a magyar iskolák a felszabadulás óta keresztülmentek. Csak két példa: az 1945–46-os tanévben 6.082 magyar gimnáziumi és 315 tanítóképzős tanuló volt, az 1948–49-es tanévben 10.460 a gimnáziumi és 600 a tanítóképzős tanuló száma. »A vajdasági magyar, valamint az egyéb nemzeti kisebbségi iskolák fejlődésének üteme — írja János — Pártunk folytonos és rendszeres gondoskodását mutatja, hogy a testvériség és egyenjogúság politikáját továbbfejlessze, megerősítse és elmélyítse.«

Fordításban közli a Népoktatás Makarenko, a nagy szovjet pedagógus előadását a családi nevelés általános feltételeiről. Ez a cikk hasznos szolgálatot tesz az iskola és otthon együttműködésének és nemcsak a tanerők, hanem a szülők érdeklődésére is számot tart. Hasznos tanácsokat nyújt a szülőknek, hogyan neveljék gyermekeiket.

A további cikkeket vajdasági magyar tanárok, tanítók írták a magyar iskolák oktatási kérdéseiről. Jelentős számú tanerőnk lépett már írásával nyilvánosság elé a Népoktatás kibővített számában, hogy tapasztalatait közreadva elősegítse az iskolai munka fejlődését.

A Népoktatásnak ez a száma is bizonyíték arra, hogy mennyi erőnk kihasználatlan még! Többnyire olyan kultúrmunkások írásai jelentek meg, akik még eddig soha nyilvánosan nem szerepeltek írásaikkal, most pe-

dig — bekapcsolódva a munkába — értékes segítséget nyújtanak munkánkban, a szocializmus építésében.

Üdvözljük a Népoktatás legújabb számát, amely ismét egy lépéssel közelebb visz bennünket ahhoz, hogy kihasználhassuk mindazokat a lehetőségeket, amelyeket az új Jugoszlávia biztosít nemzeti kultúránk fejlesztésére.

K. L.

A NÉPI TÁNCSCSOPORTOK VERSENYE

Vajdaság népi táncscsoportjainak versenye múlt év őszén kezdődött. A csoport- és járási versenyeket szeptember, október és november folyamán bonyolították le és azokon szerb, horvát, magyar, szlovák, román, ruszin és bulgár csoportok szerepeltek. Az említett járási szemléken kijelölt legjobb városi és falusi csoportok ez év április 9 és 10-én mutatták be tudásukat a Rumán, Zrenjaninban és Verbászon megrendezett szerémségi, bácskai és bánáti döntőkön. Az utóbbi három helyen összesen 31 táncscsoport lépett fel 417 táncossal. Külön elbírálásban részesültek ezen a versenyen a falusi és külön a városi csoportok, mert a cél az volt, a további döntőversenyre továbbküldeni külön a legjobb városi és külön a legjobb falusi csoportokat.

A megtartott szemlék megmutatták, hogy táncscsoportjaink legtöbbje jól használta fel a járási versenytől eltelt időt tökéletesítve úgy a táncot, mint a viseleteket is — újabb eredeti ruhadarabok beszerzésével.

Nemzetiségekre nézve az e hónapban megtartott döntőversenyeken 11 szerb, 4 magyar, 4 horvát, 2 szlovák, 8 román és 1 bulgár csoport vett részt.

A táncscsoportok vajdasági döntőversenye Noviszádon lesz április 29-én. Ezen a szemlén legiobbaknak bizonyuló falusi és városi csoportok (valamint a legiobbaknak bizonyuló egyes kisebbségi csoportok) képvisel-

lik Vajdaságot az előttünk álló köztársasági táncscsoport szemlén.

Az eddigi szemléken a magyar csoportok közül a horgosi, kupusznai, ruszkoszelői és bácsszőlősi csoport tűnt ki.

MEGJELENT A »LUMINA« MÁRCIUSI SZÁMA

A jugoszláviai románok irodalmi és kultúrszemléje ezúttal is igen gazdag és változatos tartalommal jelent meg.

A folyóirat bevezetőül cikket közöl Aurel Trifu tollából Szerbia Kommunista Pártjának második kongresszusáról, továbbá közli N. K. Krupszkaja értekezését az irodalmi oktatásról, Florica Stefan, vajdasági román költő három versét (»Az én dalom«, »Beszélgetés szövőszékemmel«, »Vágy«) valamint Faun Brosteanu, »Kovács« című pályadíjnyertes elbeszélését.

Ezenkívül hozza — román fordításban — Dusan Kosztics »Sziléziai vihar« és Marin Francisevics »Üdvözlét helyett« című versét.

A »Lumina« külön rovatban szótlanítja meg a román parasztköltőket, közli Trifu Baba — »Levél egy elvtársnőhöz«, Aurel Pasula — »Március« és Simion Draguta — »Daf« című költeményét. A »Népszínpad« rovat B. Nusics — »Képviselő« című darabját hozza. A kultúrkrónika rovat rövid jelentést tesz a Vajdasági Kultúrszövetség román tagozata által kiírt pályázat eredményeiről, a Szerbiai Írószövetség évi közgyűléséről és közli a szerbiai írók Tito marsallhoz intézett táviratát; a továbbiakban beszámol a jugoszláviai értelmiségiek Békevédő Bizottságának megalakulásáról, azonkívül a Szovjetunió, Lengyelország és Franciaország kultúreseményeiről.

A »Luminát« két kép teszi még színesebbé. Száva Nikolics rajza és Iszmet Mujezinovics »Fiúcska« című metszete.

HID

K Ö N Y V E

Kapható kiadványok:

<i>Lenin I. V.</i> : Az államról (II. kiadás)	Ára 4.—	Dinár
<i>Iljin</i> : Új világ teremtése	" 28.—	"
<i>Gorkij Maxim</i> : Így tanultam én (II. kiadás)	" 5.—	"
Szabadságdalok (II. kiadás)	" 25.—	"
<i>Weigand József</i> : Felelőtt ABC	" 15.—	"

JUGOSZLÁVIAI MAGYAR ÍRÓK

<i>Laták István</i> : Viharos idők vetése (versek)	Ára 27.—	Dinár
<i>Sinkó Ervin</i> : A vasút (riport az ifjúsági vasútvonalról)	" 20.—	"
<i>Majtényi Mihály</i> : Májusfa	" 32.50	"
<i>Gajdos Tibor</i> : Tűz a hegyek között	" 60.—	"

KORUNK KÉRDÉSE

<i>Tung-Pi-Vu</i> : Mi történt Kínában?	Ára 9.—	Dinár
<i>Fominov</i> : A nemzetiségi kérdés megoldása a Szovjet Unióban	" 5.—	"
<i>Kardely</i> : Jegyzetek a nemzetközi fejlemények egyes kérdéseire	" 6.50	"
<i>Lemin</i> : A tőkésrendszer két válsága	" 7.—	"
<i>Lemin</i> : Az USA jelenlegi külpolitikája—Anglia háború utáni külpolitikája	" 6.—	"
<i>Jeruzsálimszki</i> : Az angol-francia diplomácia hagyományos és a német kérdés	" 13.50	"
<i>Történelemhamisítók</i> (A Szovjet Tájékoztató Iroda történelmi felvilágosítása)	" 10.—	"
<i>Tito</i> : Jugoszlávia forradalmi átalakulásáról	" 6.—	"
<i>Miljkovics</i> : A kisebbségek helyzete a Szerb Népköztársaságban	" —.—	"
<i>Dr. Sztójcsavljevics</i> : Kína földje és népe	" —.—	"

ÉLET ÉS TUDOMÁNY

<i>Bogorov</i> : Élet a víz alatt	Ára 8.—	Dinár
<i>Nikolyszki-Jakovlev</i> : Így tanultak az emberek beszélni	" 9.50	"
<i>Keller</i> : Emberek, akik megváltoztatják a növények termesztését	" 10.—	"
<i>Zavadovszki</i> : Vitaminok és hormonok	" 9.—	"
<i>Oparin</i> : Az élet keletkezése a földön	" 4.50	"
<i>A. N. Sztuditszkij</i> : A szervek és szövetek újáalakulásáról	" —.—	"

SZINPADUNK

<i>Móricz Zsigmond</i> : A gulyás — Nem pihen a kalapács	Ára 6 —	Dinár
<i>Csopics</i> : Pionirok	" 7.—	"
<i>Berthold Brecht</i> : Carrarné puskái	" 7.—	"
<i>Szuhodolszki</i> : Zöld ág	" 6.50	"
<i>Katajev</i> : Tévedések napja	" 16.50	"
<i>Kocsics</i> : Borz a bíró előtt— <i>Nusics</i> : Analfabéta	" 12.—	"
<i>Horvát</i> : Csak a vak nem látja	" —.—	"

HID

K Ö N Y V E K

Kapható kiadványok:

Lenin I. V.: A szakszervezetek szerepe és feladatai az
új gazdasági politika (NEP) időszakában . . . Ára 5.— Dinár

GYERMEKIRODALOM

Szucsevics: Hübele ország — *Bolotin*: A képzelt beteg Ára 8.50 Dinár
Csopics: Partizánmesék (II. kiadás) . . . „ 27.— „
Nazor: Grújó, a kis pionír . . . „ 9.— „

TERVGAZDÁLKODÁSUNK ÚTJÁN

Kidrics: Az államosításról . . . Ára 6.— Dinár
Kidrics: Közgazdaságunk jellege . . . „ 6.— „
Kardely: Mezőgazdasági szövetkezetek a tervgazdaság-
ban . . . „ 12.50 „

SZÓTÁRAK

Szerb—Magyar . . . Ára 35.— Dinár
Magyar—Szerb . . . „ 35.— „

A HID BEKÖTÖTT ÉVFOLYAMAI

1946 (X. évfolyam) . . . Ára 200.— Dinár
1947 (XI. évfolyam) . . . „ 200.— „
1948 (XII. évfolyam) . . . „ 200.— „

Megrendelhetőek: a **HID** kiadóhivatalában

S Z U B O T I C A

Engels utca 9.

Telefon szám 414.